

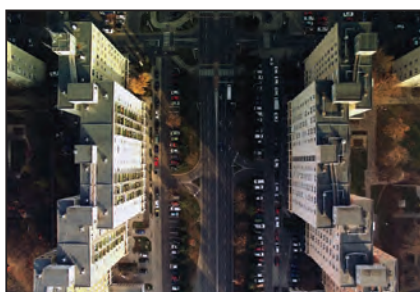
BUDAPEST

A VÁROSLAKÓK FOLYÓIRATA

2017/1

Sebestyén László felvétele

TARTALOM

◀ Újévi mesék a Nagycicseről	2
<i>Széman Richárd</i>	
SZOBORPARKŐR	
Ronaldo fázik	5
<i>Jolsvai András</i>	
KÉPES HÁZ	
◀ Philip Alexius de Laszlo unokája Pesten	6
<i>Buza Péter</i>	
SÉTÁLUNK, SÉTÁLUNK	
Látástól vakolásig	10
<i>Horváth Júlia Borbála</i>	
BLOGBARÁTOK	
◀ A betűcsempék titka	12
<i>Papp Géza</i>	
FÉNYÍRDA	
Győzött az erdő	14
KÖZLÖKÖDŐ	
◀ Sztrók sújtotta ötven méter	15
<i>Angelus Róbert</i>	
FÉNYÍRDA	
Titkos udvarok	16
<i>Sebestyén László fotósorozata</i>	
Simplicissimus Budapestje	18
Feltámad a csőposta?	20
<i>Szántó András</i>	
ÖTVEN ÉVE	
◀ Lássuk a medvét!	23
Györe Balázs: röltex(t)	26
AZ ÉLŐ EMLÉKEZET MESTERSÉGE	26
<i>Buza Péter</i>	
◀ Nyolc évtized otthonai	28
Árny a kövön	28
Abszolút zene éjjel nappal!	29
Egy estét megér	29
<i>Zappe László</i>	
A BUDAPEST 2016. évi tartalomjegyzéke és mutatója	30

BUDAPEST néha olyan titokzatos, mint a Da Vinci-kódban feltűnő Róma. Igaz, itt nem az illuminátusok machinációi borzolják a kedélyeket, hanem egy sokkal prózaibb társaságé. December elején például az a hír jutott el az efféle információkra még nyitott kevesek fülebe, hogy az állam egy tollvonással el akarta venni az Erzsébet teret a fővárostól. Am a döntés előkészítetlen és derült égből villámcsapás jellege még a köz-társasági elnök csodálkozását is kiváltotta, így megvétőzta. Jellemző a hazai közéletre, hogy mindebből csak ez utóbbi keltett némi figyelmet – azt például senki sem kérdezte meg, hogy tulajdonképpen minek az államnak az Erzsébet tér. Mi hiányzik neki? Vírágágyást kapálna? Gördeszkázna? Fröccsözne a medence partján? Vagy netán valamiféle ingatlanprojektet bonyolítana a Gödör meg a Dizájn Terminál felszámolása óta ismét funkciótlan műemlék buszpályaudvar körül?

A mi államunk ugyanis már csak ilyen. A legváratlanabb pillanatokban áll elő egy olyan fővárosi megaberuházás tervével, amely a leginkább érintetteknek hat a legnagyobb meglepetés erejével, és amelyről rendre kiderül, hogy valami nagy, de nehezen megfogható erő mozgatja őket a háttérből. Mégpedig olyan nagy, hogy annak semmiféle addig érvényes szabály vagy rendelkezés nem állhatja az útját. Emlékezzünk csak a Liget projektre: a Városligetbe telepítendő múzeumnegyed tartalmi koncepciója olyannyira kiérleletlen, hogy egy időben szinte havonta változott, mely múzeumokat kell haladéktalanul pont egy közparkban új épülethez juttatni, de biztos, ami biztos, már a legelején hoztak egy törvényt, hogy a beruházásba senkinek se lehessen semmi beleszólása. Ugyanígy folyik az ügymenet a vizes világbajnokságot befogadó, az eredeti költségvetést már sokszorosán túllépő Dagály-építkezésnél, és ne legyenek illúzióink, ugyanez fog történni akkor is, ha Magyarország elnyeri az olimpia megrendezésének jogát.

A pályázatás elkerülése, a hatástanulmányok és mindenfajta közérdekű információ elrejtése csak technika kérdése – a „biztonság” például pompás hivatkozási alap az ilyen migránsveszélyes időkben. Ezzel a szöveggel lehet lényegében titokban legózni a budai Vár legfontosabb épületeivel, de olyan hatékonyan, hogy ember legyen a talpán, aki képes nyomon követni, ki költözik honnan és hová, mi épül hol és minek. A miniszterelnök személye körüli sertepertelés olyan erős, mindent felülről éveként szolgál, hogy nincs az a jogszabály, amelyet ne volna érdemes megváltoztatni vagy éppen semmibe venni a szent cél érdekében. Elég, ha csak a karmelita kolostorra biggyesztett erkélyre gondolunk. Az UNESCO világörökségi védelme pár éve elég volt ahhoz, hogy rá hivatkozva elmaradjon a budai alsórakpart kiszélesítése – láthatóan annyira azonban nem fontos ez a regula, hogy erkélytelen maradjon a dísztelen kolostorból kialakított kormányfői munkahely.

És akkor ez még csak egy erkély. De pár héttel ezelőtt a rendszervoáltás utáni Budapest legrégebbi vitáját, a magasház-kérdést is sikerült egycsapásra eldönteni, pusztán azért, mert a megfelelő személy vetette újra elő. Huszonöt éve ment a néha abszurdba hajló, olykor vaskalapos nézeteket védő hajtépés azon, épülhetnek-e felhőkarcolók a városban, s ha igen, vajon hol. Aztán eljött a NER hatodik esztendeje, amikor a lényegében megszűnt a fővárosi közgyűlés és a hatékony bizottsági rendszer. Nem kellett már más, mint egy az állam szívének kedves vállalkozó, aki kinézte magának a Kopaszi-gátat mint az általa megálmodott ingatlanfejlesztés ideális helyszínét. (Korábban egy polgármestert még bilincsbé is vertek kísértetiesen hasonló gondolatok miatt, de ezt most hagyjuk.) És láss csodát, az akadályok hirtelen ledőltek, a szabályok huss, elszálltanak, s hamarosan leend 120 méter magas toronyház a lágymányosi Duna-parton.

A legtanulságosabb ebben a történetben az, hogy még csak fel sem kapta a fejét senki a hallatán. Megszoktuk, hogy ha bizonyos nevek szerepelnek egy sztoriban, akkor nincs olyan akadály, ami megroppanthatná a teremtés lendületét. A szemünk láttára számolták fel a bontás és átépítés dolgaiban illetékes örökségvédelmet. Mint látható, nincs már regula, ami az építést korlátozhatná. Szuperkórházak és múzeumi negyedek regényes története igazolja, hogy a beruházás olyan öncéllá vált, amely a józan ész is felülríthatja.

Csoda-e, hogy Giovanni Falcone bíró jut eszünkbe, aki épp huszonöt éve hagyta el Palermót, és fogadott el egy minisztériumi állást Rómában? Évtizedek óta küzdött már a maffia ellen, keserű felismerése volt, hogy nemcsak a kábítószer-kereskedelem vagy a luxusmárkák hamisítása van a szervezet kezében, hanem régés-régen uralma alá hajtotta az állami és helyi adminisztrációt is, és egymaga dönt az iskolák és kórházak építéséről, arról, hogy hol bontsanak le történelmi tömböket, hogy a „fejlesztésnek” szabad teret nyissanak, vagy épp arról, merre menjenek az utak.

A bíró azonban csak pár hónapig élvezhette a fővárosi nyugalmat, aztán meggyilkolták. Mi meg nyugtatgatjuk magunkat, hogy ugyan már, ez itt nem Palermo, de nem is Róma. Ez BUDAPEST

BUDAPEST

a városlakók folyóirata

Pro Cultura Urbis díj 2007

XL. évfolyam, 1. szám
megjelenik minden hónap 15-én

Alapítva: 1945

I–III. évfolyam: 1945–1947
szerkesztő:

Némethy Károly, Lestyán Sándor
IV–XXVI. évfolyam, 1966–1988

szerkesztő:

Mesterházi Lajos, Fekete Gyula,
Vargha Balázs, Jávor Ottó, Szabó János

Főszerkesztő:

Buza Péter

Olvasószerkesztő:

Saly Noémi

Szerkesztőbizottság:

**Angelus Róbert, Buza Péter,
Csontó Sándor, Hidvégi Violetta,
Kirschner Péter, N. Kósa Judit (publicisztika),
Saly Noémi, Sándor P. Tibor (archív fotó),
Sebestyén László (fotó),
Török András (Simplicissimus Budapestje)**

Facebook oldalunk szerkesztője:

Vadász Ágnes

A szerkesztés műhelye
a Nagy Budapest Törzsasztal

A szerkesztőség levelezési címe:
1054 Budapest, Honvéd utca 3.

E-mail: budapestfolyoirat@summa-artium.hu

Honlap: www.budapestfolyoirat.hu

Kiadja

Summa Artium Nonprofit Kft.

Felelős kiadó: Török András

1054 Budapest, Honvéd utca 3.

Telefon: 318-3938, fax: 318-3938

Lapigazgató

Szűcs Andrea

A BUDAPEST partnere

a Városháza Kiadó

Kiadóvezető: Csomós Miklós

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

1088 Budapest, Szabó Ervin tér 1.

Telefon: 411-5000

Terjesztés:

HÍRVILÁG Press Kft.

Telefon és fax: 411-0491

hirvilag.press@hirvilagpress.com

A folyóirat megjelenését az NKA támogatja

Tördelés:

Görög Gábor

Nyomdai munka:

Pharma Press® Kft.

1037 Budapest, Vörösvári út 119-121.

telefon: 577-6300, fax: 323-0103

ISSN: 1785-590x

Nyilvántartási szám: 2.2.4/237/2004

A borítón:

Philip Alexius de Laszlo unokája Pesten

(6. oldal)

A hátsó borítón:

Feltámad a csöpposta?

(20. oldal)

Újévi mesék a Nagycicceről

Széman Richárd

A legendáknak korszakokon átível az életerejük. A legbelsőbb igazságuk a lényeg, a köntös, amelybe öltöztették őket, cserélhető. Budapest XVI. kerületének országszerte (a helyiek büszkén mondhatják, világszerte) ismert legendája a cinkotai kántor és Mátyás király története. De hát nem más: adaptáció ez is. Így, január közepén még élénken élhet emlékezetünkben szilveszter mámore, s talán eszünkbe jut a hajdan híres Cinkotai Nagycicce históriája. A fogadó sorsát már többször is tollhegyére tűzte a BUDAPEST. Szerzőnk most abból az alkalomból eleveníti fel a legenda és az objektum történetét, hogy elkészült a „síremléke”: a régi ház bontott tégláiból épült posztamensen múltjának szöveges-képes tablója.

A régi Cinkotai Nagycicce épülete. 2010-ben lebontották

Hetyei András s a „síremlék”

Az évezredesnek mondható anekdota úgy két évszázada kötődik Cinkotához: sokáig ápolták hagyományát helyben, majd miután többen lejegyezték, aztán fogadót, HÉV-állomást és településrészt neveztek el róla, magára hagyták. Két épület őrizte sokáig falai között az emléket, aztán szép lassan rogyadozni kezdtek a magukra hagyott falak. A „hálás” utókor az ezredforduló környékén először az újabb, 1912-ben emelt épületet bontotta le, hogy autószalont építsen a helyére. Mellette még 2014-ben is álltak a régi fogadó romjai, téglái közül *Beniczky Adám* cinkotai téglagyárából származók kerültek elő, 1836-os és 1839-es évszámokkal. Ez utóbbi, az évezred végére nagyon rossz állapotba került épület helyére 2015-ben autómosó került. (Az eredeti épületből egy néhány négyzetméteres, irodának szánt részt azért meghagytak.) A tulajdonos a sokat megélt, nevezetes Nagycicce fogadó emlékezetére az épület címeres tégláiból emelt tárlóba helyezett egy tetszetős, hi-

telességre törekvő történelmi tablót, amelyet a helytörténeti gyűjtemény tervezett. Ennyi maradt végül is az utókorra, meg a többszörösen lejegyzett legenda.

Arab-kopt gyökerek

A vendéglő nevét országosan ismertté tevő történet valóságalapja a messzi múlt kódébe vész. *Bechtold Eszter* régész segítségével nyomára bukkantunk a Néprajzi Lexikonban is megemlített első, arab-kopt változatnak. *Charles C. Torrey* cikkéből (*Bechtold fordítása*) írja: „*Ez az eleddig publikálatlan* (Az idézett cikk 1899-ben jelent meg – Sz. R.) *egyiptomi történet a Futúh Miszra vagy »Egyiptom meghódítása« című arab műből származik, melyet az egyik legkorábbi muszlim történetíró, az Egyiptomban 871-ben meghalt Ibn Abdel-Hakem írt.* A cikk végén Torrey érdekes következtetést von le: „*Minden tekintetben valószínű, hogy Baulah király története, bár a 7. sz-i koptokon túl nem lehet*

visszakövetni, népszerű volt az országban már sok évszázaddal Krisztus előtt is.”

Az arab mese spanyol közvetítéssel érkezett Európába, ismerünk többek közt angol, francia, német változatot is. Az írott források között magyarul a legkorábbi ismert változat jelenleg *Andrád Sámuel*: *Elmés és mulatságos rövid anekdoták* című 1790-ben kiadott művében található, A molnár megfelel a négy kérdésre címmel. A történet ekkor még nem kötődik sem Mátyáshoz, sem a cinkotai kántorhoz. (Nem véletlen, hiszen ekkor még nem állt a Cinkotára vezető úton a nevezett fogadó.)

A *Kis János* által 1806-ban megjelentetett *Kellemetes időtöltésre való elmés nyájasságok* című kötetben olvashatjuk az első Cinkotához és Mátyás királyhoz köthető anekdotát, A Tzinkotai Mester cím alatt. Ez a ma ismert legenda legtisztább alaptörténete (némileg rövidítve adjuk itt közre), amely a királyról és az italt nem megvető kántorról szól.

A legkorábbi fotó a régi vendéglőről

Az első magyar változat

„A Tzinkotai mester

A Tzinkotaiak templomjokat akarták újra építeni. A' mint a' fundamentomát ásták, találtak egy olyan kőre, mellyen egy fellyülírás azt mutatta, hogy régente a' Tzinkotai Plébánia Apáturság volt, és Apátursághoz illendő jövedelemmel bírt. A' helybéli Plébánus nem annyira a' maga szíve indulatjából, mint mások unszolására eltökélte magát, hogy a Királyi Felső-hez folyamodjék, 's (...) régi elavult jusa-inak megújításáért 's helyre állításáért esedezzek. Elment hát Budára Mátyás Királyhoz' a' kitől is azt a' választ vette, hogy igen is megnyeri kívánságát, ha három kérdésekre, mellyeket ő fog eleibe tenni, illendőképpen megfelel, 's az által az Apátúri Méltóságra való érdemes voltát megbizonyítja. A kérdéseket a' Király azonnal feladta, mellyek a következők voltak: Mit gondol a' király? Hol kél fel a' nap? és Mennyit ér a' Király? Egyszer-mind a' nap is meghatározott, mellyen az ezen kérdésekre való felelettel a Király előtt meg kellett jelenni.

Elszomorodva tért vissza Budáról a' pap, látván, hogy a' kérdések olyanok, a' mellyekre akarmennyi fejtöréssel sem tud helyes feleleteket adni. Mennél tovább gon-

dolkodott, a' dologrol, annál mélyebben merült a' szomorúságba, mert mind jobban megaladott az esze, 's elkerülhetetlennek látta a' Király előtt való megszégyenítést. A' Mester észre vévén Printzipálisának nagy aggodalmát és hosszas buslakodását, mindenképpen igyekezett annak igaz okát tőle kitanulni. Sokáig haszontalan volt minden tudakozódása és kérdezősködése. Végre a sok unszolásnak és szép móddal 's elmesen való nyomozódásnak nem állhatván ellent a' plébánus, megbeszélte az egész dolgot a' mesternek; tudtára adta mind a kérdéseket, „mind a' felelet adásra rendelt időt, 's lerajzolta előtte szivrehatóképpen azon való nyugtalankodását, hogy majd a' reménylett megtiszteltetés helyett kissebbség és szégyenség fog rá következni, 's a' tudatlanság gyanúja örökösen rajta fog maradni. A mindenkor jó kedvű és elmés mester elmosolyodott 's így szólott a' Plébánushoz: Oh ha egyéb oka nints Tisztelendő Uramnak a' szomorúságra, egészen nyugodt elmével lehet. megfelelek én a' fel tett kérdésekre Tisztelendő uram helyett, tsak a' rendelt napon a' maga papi öltözetében botsátson engem a' Király eleibe (...)

Lássuk hát, mondta a Király, mire mehetünk egymással; mi lesz a' felelet az

első kérdésre: mit gondolok én most? Felsőged biztosan azt gondolja, felele a mester, hogy a' Tzinkotai Plébánussal beszél; pedig tsak Felsőged legkissebb szolgálja a' Tzinkotai mester teszi udvarlását. Nem kevésbé tsudálkozván a' Király a' váratlan feleleten, de tsudálkozását eltitkolván, tüstént a második kérdésre ment által 's azt tudakozta tőle, hol kél fel a nap? Erre a fontos kérdésre, Felsőged Uram, így szóla a' mester, leghelyesebbnek tartom azt felelni, hogy Felsőgednek Budán, nekem pedig Tzinkotán kél fel. Ez is jó felele a Király; még egy van hátra: mennyit érek én? Ez a legnehezebb kérdés monda a' mester; azonban még is hoztam reá próbául egy feleletet. Én senkit a világon annyira nem betsülök, mint felsőgedet; az Isten után legelsőnek tartom 's úgy tisztelem mint annak kép viselőjét. Mint hogy már az Isten fia harmintz ezüst pénzre betsültetett: úgy gondolom hogy felsőged meg ér huszonkilencet. A Király elmosolyodott ezeknek hallására, megdöcsörte a mestert 's annyira meg szerette annak elmességét, hogy az Apátursággal megkínálta. De ő megköszönte ezt a gráziát, 's Pintzipálisa számára kérte azt ki; magára nézve pedig tsak azért az egyért könyörgött, hogy Tzinkotán nagyobb légyen az itze.

Az olta, a' mint mondják, mind e' mái napiglan nagyobb az itt, mint minden más Pest vármegyei helységekben."

Politikai marketing

A történetnek rengeteg változata ismert (csak magyart hetvenet tartanak számon), az eredetihez képest alapvető változásokon estek át, de ami összeköti őket, azok az uralkodó és kérdései meg a kérdésekre válaszoló egyszerű ember. Átírta Jókai Mór, Szép Ernő, Krúdy Gyula is, aki a cinkotai kántor eszének hírnevét A király keresztlánya című novellájában használta fel.

A területről szóló leírásokban hosszú ideig elfogadott tény volt, hogy a fogadó már Mátyás korában is állt. Valójában arról az eddig megtalált első írásos adat 1801-ből származik, a Beniczky vagyonfelmérésből.

A viszonylag pontos katonai és topográfiai térképeken is csak 1852-ben jelenik meg rajzjele. A Cinkotai nagy itzéhöz nevet először Löwy Áron bérlő szerződésében olvashatjuk 1850-ből, majd 1882-ben térképen is megjelent, a III. katonai felmérésen. A keresztapa alighanem Beniczky Ödön, a 48-as érzelmű földbirtokos-tulajdonos lehetett. (A politikai marketing működött: Mátyás király legendája az 1848 utáni időkben, a forradalom hívei között valószínűleg jelzés értékű volt. Nem véletlen, hogy Madarász Viktor néhány ellenzéki képviselőtársával ide vonult ki 1867-ben, tiltakozásul Ferenc József megkoronázása ellen.)

Az 1880-as évek derekán a későbbi bérlő, majd tulajdonos, Ehmann Viktor okosan a helyén hagyta, megőrizte a vendégvonzó cégért. 1912-ben bérlője, Mayer Benedek új, modern épületet építtetett a régi mellé, a sarokra, de meghagyta mellette a patinás, régi fogadót is. A helyi térképeken így sokáig két fogadót ábrázolnak egymás mellett, a Cinkotai Nagy itzét és a Régi Cinkotai Nagy itzét.

A fogadó tulajdonosai, bérlői készséggel táplálták a legendával kapcsolatos tévhiteteket: egy, a Kertvárosi Helytörténeti Gyűjtemény tulajdonában lévő 1941-es fejléces levélpapíron a vendéglő neve és egy koronás-gyűrűs holló képe alá ezt írták: Alapítva 1482.

A legenda vonzerejét a szomszédos Csömör település is kihasználta, a község honlapján ez olvasható: „Chemeri Zay András cinkotai plébánosként szerepel 1473-ban és 1482-ben, ő Mátyás király kortársa. Úgy véljük, hogy a Mátyás király és a cinkotai kántor c. népmondában emlegetett cinkotai pap maga Zay András.” ●

Az új (1912) nagyitce

Az új vendéglő bejárata

A Nagyitce fejléces levélpapírjának részlete

SZOBORPARKŐR

Ronaldo fázik

szöveg: Jolsvai András, fotó: Tanyi Adrienne

Nem is csoda, hogy fázik szegény, egy komoly szélcsatornában áll több mint tíz éve a városligeti nagyrét szélén, vékony öltönyzakóban: annak is csak felső részében, merthogy szerény mellszoborról van szó csupán, azt is félig magánerőből állították – Zwack Péter áldozta rá unicumgyárának

nyereségét (illetve annak egy részét), a Washingtonban töltött közös évek emlékére.

Hogy miként került ez az elegáns, piros sál a nyakára, nem tudni, de az tény, hogy a városligeti szobrok a leginteraktívabbak egész Budapesten: azokkal mindig történik valami. Letörnek belőlük egy szuvenírnyi

részt, vagy leöntik őket festékkel (e tekintetben a közeli Churchill-szobor viszi a prímet, tucatnyiszor öltöztette már a népharag vörösbe), avagy üzennek rajtuk valamit az utó-vagy előkornak, esetleg a jelennek. (A jó öreg Ronald talpazatán hosszú ideig díszelgett a Mister Kapitalizmus felirat, nem tudni, dicsérőleg-e vagy szidólag.)

A tudomány még nem adott megfelelő választ arra, miért főleg a liget szobrai tűntetik ki a tüntetők (így volt ez régen – sőt, réges Reagan, már elnézést –, amikor a kutya sem törődött a liget szomorú állapotával, és így van ma is, amikor a világ ismét két részre – ligetvédőkre és ligettámadókra – esett szét, s amikor minden egyes odvas fáért késhegyig menő küzdelmet vívnak próék és kontráék, de a művészi alkotások megvédésére valahogy egyik félnek sem marad már ereje), így hát végleges feleletet tőlem se várjanak: talán a szobrok akcióközelsége lehet az egyik magyarázat. (Hogy tudniillik a fűre lépés szabadságából következik aztán a szabadosság következő foka is, melynek a faragott kövek látják a kárát.) De persze azt sem lehet kizárni, hogy éppen a Városligetben csoportosulnak azok a szobrok, melyek felállításával nem mindenki ért maradéktalanul egyet.

Budapest átlag száz évente állít egy amerikai elnök-szobrot a ligetben. Kilencszázhatban a jó öreg Washingtont érte ez a megtiszteltetés, a kinti magyarok közadakoztak a kiérkező Kossuthért cserébe. (Ha valaki most azt kérde, mi ebben a csere, igaz van: de arra csak nem várhattak a kettedik utca derék kézművesei, hogy majd a magyarországi jenkik fogják összekalapozni a halhatatlan kormányozó szobrára válót.) Kétezerhatban pedig Reagan következett. Demszky főpolgármester egyenesen a vasfüggöny lebontóját ünnepelte benne avató beszédében. (Horn Gyula másképp emlékezett.) A dolog annyira bevált, hogy nemsokára még egy szobra lett a színészelnöknek, másfélszeres életnagyságban halad a Vécsey utca felől a Szabadság tér felé.

A ligeti Ronald egyébként kísértetiesen hasonlít a keresztnévrokon focistára: a zselézett hajú portugál éppen így fog kinézni harminc év múlva. (Aki nem hiszi, hasonlítsa össze a hetes számú realista madeirai szobrát a ligeti elnökábrázolással.) Nyilván mindkét alkotó a feltétlen győzni akarást látta meg bennük.

Nem véletlenül. ●

Névjegy:

Ronald Reagan, Városliget, Churchill-sétány.
Alkotó: Veres Gábor, felállítva 2006-ban.

KÉPES HÁZ

Philip Alexius de Laszlo unokája Pesten

szöveg: Buza Péter, fotó Török András

Magas ősz férfi – felemás szerepben. Megáll nagyapja varázskastélyának brokátfüggönyös ajtókeretében, amúgy szívesen beszél (magyar hangja Török András, akit megkértem az angol nyelvű beszélgetés tolmácsolására), de most szigorúan szorítja össze az ajkát. Magyar–ír–angol felmenőit, s nem önmagát képviseli. Ünnepi hosszú kabátja is fegyelmet parancsol a koreográfiára. Ebbe a ferencjós-kába öltözve festette le ugyanis a nagypapa Ferenc Józsefet 1899-ben. Arról igazán nem tehet, hogy a híres felmenő, László Fülöp kimondottan alacsony férfiú volt, ő meg ilyen nyurga lett.

December elején, amikor találkoztunk, már egy hónapja *Szegevári Károly* festőművész özvegyének lakásában élt *Piers de Laszlo*, az egykor ezt a házat építtető portréfestő műtermes emeletén. Mondjuk úgy, bekéredzkedett. Mostanra már hazautazott a napfényes Portugáliába. De visszajön! Ígéri. Nagyon teszik neki ugyanis Budapest. Házakat festene itt. Újra. Ez az egyik szerepe. Régi-kopott-szépeket. Van ilyen bőven. Ahogy vannak mostani lakóhelyén, a portugál tengerparti Olhão városkában is. Húsz éve ott vállalkozó. Házakat ment meg – s ad el. Nem vitás, nálunk is volna alkalma sok, hogy ezt a gesztus-üzletet gyakorolja...

Első kép

A mindmáig legismertebb magyar portretista, lombosi *László Fülöp* unokája festő maga is. De bő húsz évvel ezelőtt felhagyott a képzőművészettel, holott igazán nem mondhatni, hogy ne lettek volna sikerei. Csak Londonban – családjának, felmenőinek ott az otthona – kilenc gyűjteményes kiállítása volt 2000-ig, de sok más világvárosban is, San Franciscótól New-Yorkig. A kritikák ünnepezték. Stílusa egyedi. Sajátos felfogásban ötvözi a modern irányzatokat a részletgazdag, precíz, már-már akadémikus hagyománnyal.

Vásznainak értéke a műkereskedelem kurrens piacán tíz-húszezer dollár között

mozog. Közel a negyvenhez mégis úgy döntött, hogy elege van a londoni ködből, esőből. Hosszú éveket töltött Marokkóban, aztán visszaindult az arab hódítók útján: előbb Spanyolországban vélte felfedezni új otthonát, végül Olhão-ban kötött ki. Rabul ejtették romló, pusztulásra ítélt sokszáz éves háza. A legutóbbi másfél évtizedben ezek közül tizennyolcat vásárolt meg az alapítványa (The Crumbling Foundation), hogy megmentse, amit még nem romboltak le a bulldózerek. Saját pénzét fekteti a programba. Eddig két újjászületett régi tengerparti épületet adott el. Ködből, esőből jött vendégeknek nyaralóként vagy kis szállodának berendezve kezdenek új életet.

Piers de Laszlo festménye, s (eddig) egyik utolsó önálló kiállításának plakátja

PIERS DE LASZLO RECENT PAINTINGS

54, The Gallery, Shepherd Market - 29th August until 12th September 2000

Tragikus történelmi jelenet Zách Feliciánnal a nagypapa és az unoka festményén

Amikor huszonkét évvel ezelőtt az az ötlete támadt, hogy ebből fog élni, megkereste a nagymamáját a sörgyáros és bankár Guinness családból. Tudta jól, a felmenői annak idején Dublinban lebontásra ítélt György-korabeli házak ezreit mentették meg, s újjáállították fel. Nem (csak) a saját bő bevételükkel. Megszólították az amerikai íreket. Nevük alapján tippelték meg elszármazásuk ír forrásvidékét, s szép levélben kérték meg őket adakozásra.

Rengeteg portugál származék él Brazíliában! – biztatta a fiút a nagymama. – Vedd fel velük a kapcsolatot. Gyűjts pénzt! De Piers de Laszlo úgy érezte, neki nem lesz olyan sikere, mint a hajdani nagyvállalkozó

ősöknek. Így aztán egyszerűen beköltözött Olhãoba, és saját pénzén, sőt a saját keze munkájával („ha kell, keverem a maltert, belsőépítészkedem”) kezdte sorra rendbe hozni a megvásárolt romokat. Mostanra eljutott az anyagiakat tekintve is üdvös egyensúly állapotába. Így aztán néhány éve újra fest. De már nem Londonban – ahol azért fenntartotta a lakását. Megengedheti magának.

Második kép

– Húsz évvel Fülöp nagypám halála után születtem, de nemhogy nekem, az apáméknak, apám generációjának se mesélt soha erről a palotáról, amit itt az Abonyi és a Zichy utca sarkán Pesten építtetett. Sejttem az okát. Azt raktuk össze édesapámmal, László Fülöp utolsóként született fiával, John de Laszlóval – aki keleti befektetési-pénzügyi tanácsadóként működött Londonban, míg éppen a születésem évében csődbe nem ment –, hogy életének ezzel az epizódjával kapcsolatban mindent el akart felejtetni. 1899-re lett készen a cifra műteremház, azóta tudom, *Gyalus László* volt a hivatalos tervező, de egészen biztos vagyok abban, hogy maga a nagypapa tervezte-rajzolta. *Lucy*val, a feleségével Münchenben ismerkedett meg, ahol a Guinness-lány hegedülni tanult. Hosszú jegyességük során próbálta meggyőzni a papát, a kőgazdag bankárt, hogy adja hozzá szerelmét. A várakozás éve alatt jött rá, hogy azt a látszatot kell keltenie: tehetős ember. Hogy ő maga is mérhetetlenül gazdag. Még igazi vadromantikus, skót ízlésű várkastélya is áll egy messzi, egzotikus városban. Az ötlet bevált. 1900-ban költöztek ide a feleségével, s még abban az esztendőben ideutazott az após meg az anyós az Orient luxusvagonjában, hogy kiderüljön az igazság. Ki is derült meg nem is. El voltak kápráztatva! A familia majdnem biztos abban, hogy a Guinness szülőktől nászajándékba kapott londoni lakást bérbe adva törleszthették az építésre felvett bankhitelt, amit három év után – elköszönve Budapesttől – a reprezentatív kastély bérletének díjával folytattak. 1901-ben, itt, ebben a házban született meg az első gyermekük, *Henry Guinness de Laszlo*, és itt halt meg a másodszülöttük, Éva, aki 1903-ban született Dublinban. Néhány hónaposan születették el, s ezt soha nem lehetett ki. Apámat kisgyermekként leányruhába öltöztették, hogy újra és újra elsírhassák. A helyről pedig, ahol ez megtörtént, nem volt szabad beszélni többé. Ez után már csak fiaiak születtek: *Stephen*

és *Paul* Bécsben, *Patrick* és az apám, John Londonban.

Az alattunk – Szegeváriék, Ágikáék alatt lévő – szinten *Sallay András*, a volt kiváló jégtáncos lakik. Szegevári Károly kérte meg egy alkalommal, amikor felkészülő edzésre Londonba utazott, próbálna megkeresni a műterme egykori művész gazdájának leszármazottait. András még kifelé a vonaton szóba elegyedett az egyik ülészomszédjával, aki véletlenül ismert engem. Összehozott minket, és már abban az évben, ha jól emlékszem 1980-ban, mi is ideutaztunk apámmal, anyámmal. Egyébként édesanyám, *Rosemary Marchioness Camden* is képzett, kiállító festőművész volt. Őrület! Ez a palota még áll?! – döbentünk meg. Most alaposabban is tanulmányozhatom, nem mint akkor, huszonkét évesen. És festem is az utcáról, odabentéről. Aztán ha visszajövök, már kész az új-rakezdett festőprogramom. Elindulok az állvánnyal Zuglóban, vászonra kerülnek a legszebb, de szomorú sorsra jutott házak. Hátha itt is akad majd egy mecénás, aki pénzügyi marketingjéhez felhasználja, ha a képet megveszi.

Harmadik kép

A László – azaz *Laub* – Fülöp családjára vonatkozó legkorábbi adatok a 19. század közepi Pest-Budára vezetnek. Édesanyjának, *Goldreich Johannának* az apja, *Bernhard* kóser mészárosként dolgozott akkor a Tabánban. Idővel áttette üzletét a Terézvárosba, a mai Rákóczi útra, végül az 1880-as években a Népszínház utcában kötött ki. 1897-ben halhatott meg. Legalábbis ebben az esztendőben kelt az a hagyatéki dokumentum, amelyből sajnos csak a leszármazottai nevét tudhatjuk meg, semmi egyéb konkrétumot. Őt gyermeke volt. *Adolf* örökölte az üzletet-szakmát, *Róza* nevű leánya egy tőzsdeügynök felesége volt, *Dávid* fia „vattagyáros” Pécelen, *Anna* pedig *dr. Frim Jakab* felesége lett, a máig emlegetett Frim-intézet alapító igazgatójává – ez volt az első modern gyógypedagógiai intézmény Magyarországon (1875). Mindőjük közül úgy látszik, hogy *Goldreich Johannának* sikerült a legkevésbé a házassága. Egy – mint később kiderült, igencsak rossz természetű – női szabó, *Laub Adolf* vette feleségül. Őt gyermekük született, harmadikként a királyok későbbi portréfestője, *Philip*. Miután szédületes karrierje Bécsben, de főleg Londonban a csúcsra ért, négy testvére közül kettővel tartott fenn kapcsolatot. *Marcelle*, az öccsével, akinek kereskedői tevékeny-

ségét anyagilag is támogatta, és Rózával, Krämernével. Az ő férje kilétét nem tudjuk, még a keresztnévét sem, de azt igen, hogy az ő leányuk, *Ilna* lett László Fülöp legkedvesebb unokahúga, s hogy a festő édesanyja náluk talált menedéket utolsó éveire, élete hetvenötödik esztendejében, 1915-ben bekövetkezett haláláig. Goldreich Johanna erős karakterű, határozott, intelligens asszony volt, Philip fia imádtatta – de a férje, Adolf (maga László Fülöp jellemezte így a családi hagyomány szerint) „...zsarnok, aki sohasem tisztelte a feleségét és a gyermekeit.” Laub, a szabó 1888-ban halt meg, a ma Andrassy út 48-50-es számot viselő bérházban.

László Fülöp abban az esztendőben Münchenben dolgozik és tanul – sőt, sikeres! –, az 1890-es évektől támogatni is tudja özvegy édesanyját, különösen 1907 után, amikor végleg Londonba költözik.

Negyedik kép

Hogy magyarnak vallotta-e magát? De mennyire! – meséli nagyapja műtermében Piers, az unoka. – Büszkén szerette Magyarországot. Azt a Magyarországot, amelynek dehogyan is szegény zsidó! – ellenkezőleg, gazdag tekintélyes polgára volt. A család

Az újjávarázsolt kikötővárosi házacskák egyike

természetesen nagyjából tisztában volt gyermekkori státusával, s ugyanilyen természetes, hogy elnézték neki ezt a sznobságig fokozott önképét. (Nagy sznobok voltak egyébként Guinnessék is.) Alkalmazkodott az új életéhez. Méltóságos úrként viselkedett. Habár a nemesi címet a lombosi előnévvel csak 1912-ben kapta meg *Ferenc*

Józseftől. Édesanyja halála után is gondosan ápolta budapesti kapcsolatait, főleg a művészvilággal. Megfestette *Horthy Miklós* és felesége portréját. Hogy mikor és hány-szor járt idehaza, azt nem tudom, de házi filmfelvételeinek egy jelenete 1936-ban készült. Azt gondolom, majdnem biztos, hogy akkor jött utoljára. Hazafias érzelmeit ak-

László Fülöp varázkastélyát örökíti meg Piers a nagyapja palettáján kikevert színekkel

fotó: Sebestyén László

John, a legkisebb fiú: lányruhában

László Fülöp édesanyja 1915-ben, halála évében

I. Ferenc József portréja, amiért nemesi cím járt

kor sem tagadta el, amikor ez nyilvánvaló kárt okozhatott neki – ahogy okozott is. Sok irigye áskálódott ellene – bennszülött angolok. Nehezen viselték, hogy egy idegen kap meg minden hivatalos elismerést, rangot és jól fizető megbízást. 1917 végén feljelentették, hogy az ellenségnek kémkedik. Az Intelligence Service csapdát állított. Ráküldtek egy magyar születésű titkos ügynököt, hogy „leleplezzék”. A férfi pénzt könyörgött tőle, haldokló édesanyjához kellett volna, a meséje szerint, Pestre utaznia. Amikor Philip Alexius de Laszlo a bankjegyet átadta – mert átadta, soha nem tagadott meg semmit egyetlen hozzá forduló magyartól sem! – „tetten érték”. Azonnal letartóztatták, előbb a Halloway börtönben, aztán Brixton külváros börtönében raboskodott majdnem két hónapig. Míg végül angol művészbarátai közbenjárására – mert

A kis Laub Fülöp, legkedvesebb testvérével, Marcellel

ilyenek is voltak – házi őrizetre enyhítették a büntetését. Bosszút azzal állt, hogy kettőzött erővel hajszolta magát. Úgyhogy 1918-ra utolérte az első szívroham. De még majd két évtizedig tartotta magát, 1937-ben vitte el a beteg szíve. Halálos ágyán, utolsó hetében csak magyarul volt képes megszólalni. Senki se értette a szavát a családból. Legjobb barátját, Kisfaludi Strobl Zsigmondot kérte meg nagyanyám, Lucy, hogy utazzon hozzánk Londonba, sürgősen. Tolmácsnak. El is indult, de mire megérkezett, elfogytak a szavak, elfogyott az élet.

Ötödik kép

Halálakor, nyolcvan éve, 1937-ben, több mint ötmillió fontot hagyott a családjára.

Mostantól Zugló is állomása lesz Piers eddig London és Portugália közötti vándorútjának

Sokkal többet ért, mint amennyit ma ér ötmillió. Hatalmas és megbecsült életműve is meghatározó része az örökségnek. Főleg portrék. 1926-ban a Kodak alapítójának, *George Eastmann* nagyvállalkozójának az arcképét is megfestette. Tőle kapta azt az amatőr felvételek készítésére alkalmas, perforált filmszalaggal működő kamerát, amellyel utolsó évtizedében megszállottan forgatta képsorait az életéről. Egyórás DVD született az anyagból. Piers ezt most elhozta magával Budapestre. Néhány kockányit megmutatok majd a jelenetekből a februári BUDAPEST-ben. Noha minőségük nyomtatásban sok kívánnivalót hagy majd maga után, így is szerencsénk van... ●

SÉTÁLUNK, SÉTÁLUNK

Látástól vakolásig

Szöveg: Horváth Júlia Borbála, fotó: Sebestyén László

Hír: a nemrégiben megjelent határozat értelmében a nyolcadik kerületi Palotanegyed emblematikus épületei megújulnak és méltó funkciót kapnak. A Pollack Mihály téren álló Károlyi- és Esterházy- meg a Bródy Sándor utca 5-7. szám alatti Stúdiópalotát a Nemzeti Múzeumhoz csatolják. A Magyar Rádió épületeinek átalakítása mellett a fő- és üzemeépületeket lebontják (a Magyar Közlöny 2016/108. száma nyomán).

A tíz-tizenöt fős csapat ráérősen várakozik a múzeumlépcsőnél, a kertben szaladgáló kutyák fürgén emelgetik lábukat a fagykorcsolyás pocsolókban. Néhányan késnek, a szombati kirándulás amolyan szorgalmi feladat a pihenésre tervezett hétvégén.

– *Köszöntöm a kedves érdeklődőket ezen a kézdörzsölgetően hűvös délelőttön. Ezúttal a belvárosi palotanegyed mágnás-épületeit járjuk körbe. Óriási szerencsénk van, hogy bejuthatunk, mert rövidesen nagy munkálat veszi kezdetét, utána pedig vélhetően csak hivatalos rendezvény keretében léphetnek e falak közé. Kérem, adják meg adataikat, hogy elveszés esetén azonosíthassuk a hiányzó személyt. Fizetés nálam, mindenkinek hasznos és tanulságos időtöltést kívánok!*

A résztvevők óvatosan vizsgálják, mi-féle sétálgatókat rendelt melléjük a sors; könnyen megeshet, hogy ily módon a saját szomszédjával melegedik össze a kedves lakótárs – ahogyan addig sohasem. Aktív belvárosi nyugdíjastól fiatal, várostudatos párig terjed a kör; néhányan papírral, tollal készültek, hogy rögzítsék a szpiker szövegét.

– *A tizenkilencedik század közepén még földszintes, vályogból épült házak álltak a Múzeum körút–Rákóczi út–Nagykörút–Üllői út által határolt területen, de a Nemzeti Lovarda és a Régi Képviselet háza megépülése felgyorsította az eseményeket; például Ybl is – igen előrelátóan – felvásárolt jó néhány környékbeli telket, s közben tervezett.*

A kirándulók eltűnődnek a hallottakon és halottakon, miszerint másfél évszázad-

dal korábban sem folyhatott másképp az élet e világban, mint napjainkban, legföljebb kicsit lassabban. Még hogy lassabban? A csoport az Olasz Intézet elé perdül, s álmélkodva hallgatja, hogy az emeletes, sokablakos épület mindössze kilencven (más források szerint száz) nap alatt épült fel; igaz, eredetileg az Első Magyar Képviselet háznak szánták, így talán érthető volt a nagy sietség. Többen a realizmus talaján állva kérdezősködnék: *és volt építési engedélyük?* (nem volt). *Az átadás napjára készen lett?* (igen, vagyis nem, berendezés hiányában egy ideig nem ülészték benne). *Hogy lett belőle Olasz Intézet?* (államközi megállapodást követően – 1935).

– *A Képviselet házzal december 9-re kellett elkészülni, nyolcszáz munkás dolgozott raj-*

ta éjt nappallá téve. Tizedikén megnyitották ugyan, de azután hazamentek a honatyák. A magyar politikai kultúra szilárdult meg itt, a felszólalók fejből, papír nélkül mondták el beszédeiket, a felolvasókat megvetették. Egyébként Mikszáth Kálmán imádtá az épületet. Napi ülésekről tudósította a korabeli újságokat, és nem örült a Duna parti Parlament fölépülésének, sőt, rendszeresen eltévedt a tágra szabott termekben.

Bólogatnak többen is, és nosztalgiaival gondolnak vissza a régi szép/csunya időkre; de a délelőtt szalad, a csoport halad, következnek a szomszédos paloták. A nem mondjuk ki, melyik nevű magánszálloda következik; rejtőzködő, sejtelmes belvilággal, amely megfontolt marketingjében a titkosság vonzerejére épít. A romos rokokó stukkókhoz és a bejárat fölött árnyékoló lepukkant bagolyhoz tökéletesen illeszkedik a belső dizájn. Az épületet néhány éve üzletemberek megvásárolták, és üres zsebű művészembereknek adtak benne szállást, akikkel közösen megalkották a palota és romkocsmá keverékét, a romszállodát. A kíváncsiskodókat ezúttal sem lehet visszafogni: *de miért nem festették ki a szobákat?* (az évszázados patinát akarták megtartani) *És miért vannak létrából a törölközőtartók?* (az volt kéznél). *És a franciaágyat miért rakták a fürdőszobába?* (csak) *Na, és a kilátás?* (a Nemzeti Múzeumra) A csoportvezető, megelőzendő a további kérdéseket elmondja, amit tud:

– *A szállásadás feltételei rendkívül szigorúak, egy éjszaka legkevesebb hatvan euróba kerül – fejenként. Javasolom, menjünk tovább, sok más érdekesség vár még ránk. A tizenkilencedik század második felétől a tehetős*

magyar arisztokrata részére kötelező volt, hogy ne csak vidéken, hanem a fővárosban is legyen rezidenciája. Szorosan egymás mellé települtek a nemesi családok, s amikor valami fontosat kívántak közölni egymással, kiálltak az erkélyre és köszönhettek vagy kondoleálhattak a nagyságos grófnő asszonynak.

Almássy, Bánffy, Desseoffy, Esterházy, Festetics, Hadik, Károlyi, Keglevich, Pálffy, Törley, Zichy... – burjánzanak a nevek és hullámszanak a kedélyek, amikor a társaság átszellemülten körülnéz a Károlyi-palota kétlakásnyi ebédlőjében. Mívesen vasalt lépcsőházban tekerednek fölfelé a látogatók, az első szintről lenézve némelyeknek megremeg a lába, mások finnyáskodnak: A folyosóról közvetlenül kell belépni a szobába? (nem, előbb az előcsarnokba, csak azt elfelejti a látogató, mire odaér) miért volt szükség ekkora belmagasságra? (gondoltak az utókorra; akár négy fekvőgaléria is elfér egymás fölött) A csoport kedélyesen továbbhalad, az utcai szárny másik fontos terme a zenei. A falakat hangszerstukkók díszítik, szinte hallhatók Liszt négykezesei, közvetlenül mellette található a hölgyek szalonja, háló- és gyerekszobák, egymásba nyíló, soha meg nem ismerhető titkokkal.

– *A mennyezeti freskó Tiepolo stílusában készült, s egy újabb emeletet ábrázol, korláttal, és az ég egy darabkájával. Isten szintjét jelképezi, innen már csak őhozá van följebb. Az építészeknek komoly fejtörést okozott, hogyan válasszák el a cselédség ünnepnapjait az uraságok hétköznapjaitól; leginkább a lefolyórendszer hiánya okozott gondot, vagyis a folyosóra kirakott éjjeliedények szeparálása. A grófi*

család ugyanis nem találkozhatott a póri család bilijeivel, ezért külön cselédlépcsőházat építettek nekik.

A MÁV-korszakban viszont ilyen nem fordulhatott elő. A vasutasok örültek a változatos domborzatnak házon belül, és bálteremtől mosókonyháig becsületesen feldarabolták a palotát. A társaság érti a problémát, s együtt éreznek a hajdani tulajdonosokkal: *De legalább megmaradt* (sőt, a kor hozzá tett a történelemhez); következik Magyar Rádió kockaépülete, amely Szocreal báró megrendelésére épült; különös tekintettel az eredeti kapura.

– *A főépület és az üzemépület sok vihart megélt falait lebontják, helyén az egykori kert visszatelepítését tervezik. Szerencsére az uraságok annak idején nem sejtették, hogy mi lesz a végük, és életükben akarták a legjobban érezni magukat; a báli szezon a Wenckheim Frigyes százhusz holdas földbirtokos és országyűlési képviselő kastélyában végigszórakozták, ahol Szabó Ervin és könyvei csak jóval később vették át az uralmat. Az egyébként unokatestvér grófi pár rengeteget jótékonykodott. Kórházat, árvaházat, nőket és tehetségeket segítettek, de nem volt kegyes velük a sors, Krisztina grófnő egy vadászbalesetben meghalt.*

A csoport figyelmesen hallgatja a történetet, azután épkézláb átevickeél a könyvespolcokkal telezsúfolt bálteremen. A felöltöket a vesztibülben hagyhatják, miután alkalom adódik lerogyni a történelmi levegőjű hallban, nézegetni a frissen sietőket, amint könyvhegyekkel a karjukon várnak a sorukra.

Vagyis a sorsukra. ●

BLOGBARÁTOK

A betűcsempék titka

Szöveg és fotó: Papp Géza, Fővárosi Blog

A kilencvenes években BKV küldöttség járt az Európai Kulturális Hónap keretében Lisszabonban, Budapest (egyik) testvérvárosában. Ott persze felvették a kapcsolatot a helyi tömegközlekedési vállalat vezetőivel, és a tárgyalások végén kaptak egy ajánlatot, hogy a lisszaboni vállalat fővárosunknak ajándékozná a jeles portugál festő egyik művét. A művész, *João Vieira* hamarosan Magyarországra látogatott, végigjárta a metró állomásait, s úgy találta, hogy mozaikja elhelyezésére az észak-déli metró Deák tér állomásának középső falai lennének a legalkalmasabbak. A terv ezután a főváros illetékes bizottsága elé került, akik kikérték a Budapest Galéria véleményét. *Szöllőssy Ágnes* művészettörténész úgy vélte, hogy a az elhelyezés nem volna szerencsés, mivel a betűcsempékhez, a rejtvényfejtéshez hosszan kellene elidőzni a feliratok előtt, erre azonban az állomás szűk és forgalmas terében az utasnak nem lesz lehetősége. Ezért más helyszínt felkutatását javasolta. A BKV viszont azzal érvelt a már korábban megbeszélte helyszín mellett, hogy új hely esetén újra ide kellene utaztatni a művészt, a csempék ugyanis az adott helynek megfelelő formában és méretezéssel készülnek. Így

a végleges helyszín a Deák tér maradt. A csempéket Lisszabonban égették ki, 1996. augusztus 19-én avatták fel az alkotást. Az egyik oldalon, a csempés fal szélén egy kis megkopott táblácskát is felfedezhetünk a magyarázó szöveggel:

João Vieira (szül. 1934), portugál festő munkája, készült a *Fábrica Cerâmica Viúva Lamegoban* (Csempegyár), Lisszabonban. A *Metropolitano de Lisboa* (Lisszaboni Metró) ajándéka a *Budapesti Közlekedési Részvénytársaságnak*. Felavatva 1996. augusztus 19-én, a magyar államalapítás 1100. évfordulója alkalmából.

A művész az egyik oldalra portugál versek magyar fordítását, a másik oldalra magyar versek portugál fordítását helyezte el. A költők neve jól ki is vehető a nagyobb, négycsempés betűekben: *József / Ady / Petőfi, valamint Camões / Pessoa / Césaró*.

Félreértett Opiárium

A portugálokéi közül az első *Pessoa*: Opiárium című költeménye. Innen ered az a városi legenda, hogy a falra valami „drogos” szöveget tettek fel – ez nyilvánvalóan botorság, bár az első szó a falon valóban: „Opiárium”. Teljes szövege:

A LELKEMET NEM ÓPIUM SEBEZTE,
AZ ÉLETTŐL SÁPADOZTAM,
DARVADOZTAM,
DE VIGASZOM RÉMLETT AZ
ÓPIUMBAN,
KELET KELETJE CSÁBÍTOTT KELETRE.

MEGÖL, TUDOM, E FEDÉLZETI ÉLET
FEJEMBEN LÁZAS NAPOK
KERGETŐZNEK.
EZERSZER JOBB, HA BETEGSÉG
GYÖTÖR MEG.
AZ ALKALMAZKODÁSHOZ ÉN NEM
ÉRTEK.

AZ ELLENTMONDÁSOS, ROSSZ
CSILLAG-ÁLLÁS
ARANY SEBEKKEL UTAMAT KISZABJA.
ÖNÉRZETEM LECSÚSZIK A HABOKBA,
IDEGCSOMÓIM HULLÁMOK
CIBÁLJÁK.
A KÉPZELET TORZ LENDÍTŐKERÉKKEL

A KATASZTRÓFÁT MŰKÖDÉSBE
HOZZA,
EGY KERTBEN RÁLELEK A
VÉRPADOKRA,
SZÁRUKAT VESZTETT VIRÁGOK
KÍSÉRNEK.

A szöveg csak odáig van fent a táblán, hogy A KA..., itt ér véget a betét. Az IDEGCSOMÓIM szó sincs az „igazi” helyén.

A középső, nagy blokkban 3 vers részlete olvasható, itt a sortörést semmi nem jelöli, azt a megfejtőnek kell kitalálnia. Az első versrészlet *Luís de Camões*: Mit akartok, örök vágyakozások? című költeményéből való:

MIT AKARTOK, ÖRÖK VÁGYAKOZÁSOK?

MILY REMÉNYEKKEL ÁLLTOK MÉG ELŐ?
NEM TÉR VISSZA A TOVASZÁLLT IDŐ,
S HA VISSZATÉR IS, VONÁSAI MÁSOK.

JÓL TESZITEK, ÉVEK, HOGY
TOVASZÁLLTOK,

MERT BÁR MINDÖTÖK KÖNNYE
RÖPPENŐ,
HAJLAMOTOK NEM MINDIG EGYEZŐ,
S AZ ÓHAJ NEM ISMER
EGYFORMASÁGOT.

MI KEDVES VOLT, MÁS BENNE MÁR A
LÉNYEG;
MERT A NAPOK MÚLÁSA LETÖRÖLTTE
A RÁTAPADT ELSŐ GYÖNYÖRŰSÉGET.

A második vers költője a betétben Césariént szerepel, teljes neve *Cesário Verde*.

CESÁRIO VERDE: BEZÁRT ÉJ

EMLÉKSZEL-E MONDD AZ ELMÚLT
SZOMBATRA:
LÉPÉSEINK LASSÚ KOPPANÁSAI,
FÖLÖTTÜNK A MERENGŐ GÁZ SÁRGA
LÁNGJA,
S A HOLDFÉNY TEJFINOM
SIMOGATÁSAI?

A SZŰK UTCÁCSKÁKRA JÓL EMLÉKSZEM
ÉN,
HOL KÉZ A KÉZBEN KÓBOROLTUNK
KETTEN:
A HÁZAK HOMLOKÁN OTT SÁPADT A
FÉNY;
S ABLAKUKBAN SZOMSZÉDASSZONYOK
FECSEGNÉK.

NEM FELEJTEM MINDAZT MIRŐL
MESÉLTÉL
EGY DÚSAN FARAGOTT KOMOR
TEMPLOMNÁL;
SEM A CÉDRUST, MELY HÁJBÓL S
HALÁLBÓL ÉL,
S BÁJOS TEMETŐKERTEK REJTEKÉN ÁLL.

ELINDULTUNK, TUDVA AZ ALKONY
KÖZEL,
MÉGIS MEG-MEGÁLLVA HALADTUNK
TOVÁBB; -
DE KEDVETLENségEM SEM FELEJTEM EL,
S A SZAGGATOTT JELET: MINT MÚLTAK
AZ ÓRÁK. (...)

A harmadik vers költője *Fernando Pessoa*,
a vers címe: *Ó, az az aratómunkásnő énekel* (*Kukorelly Endre* fordítása).

PESSOA: Ó, AZ AZ ARATÓMUNKÁSNŐ
ÉNEKEL

Ó, AZ AZ ARATÓMUNKÁSNŐ. ÉNEKEL
SZEGÉNY, TALÁN BOLDOG IS, AZT HISZI;
ARAT, S AZ ÉNEK SZÁLL AZ ÉGBE FEL,
DERŰS ÉS NÉVTELEN ÖZVEGYSÉGGEL
TELI.

ÉS HULLÁMZIK, MINT EGY MADÁR DALA
AZ ÉGEN, AMELY TISZTA, MINT A
KEZDET,
S HAJLIK, AHOGY HAJLIK AZ ÉG FALA,
ÉS LÁGY FOLYAM, ÉS MEG SOHASE
RESZKET.

ÖRÖM HALLGATNI ÓT, S ELSZOMORÍT,
E HANGBAN ÉLNEK A MEZŐK S A RÉTEK

S A MUNKA IS, E DAL ÚGY ELBORÍT,
ÉS MINTHA MÁS OKA IS LENNE, MINT
AZ ÉLET.
(...)

Az utolsó portugál vers, a jobb oldali táblán:
Luís de Camões: Hibáim, balsors, lobogó szerelmem (*Hárs Ernő / Mohácsi Árpád* fordítása):

LUÍS DE CAMÕES: HIBÁIM, BALSORS,
LOBOGÓ SZERELMEM

HIBÁIM, BALSORS, LOBOGÓ
SZERELMEM
ESKÜDTEK AZ ELVESZTÉSEMRE
ÖSSZE;
FELESLEGESEN TETT SORS, HIBA
TÖNKRE,
MERT ELÉG VOLT ÁMORT MAGÁT
VISELNEM.
RÉG MESSZE MÁR; DE ITT A KÍNJA
BENNEM
MINDENNEK MÉG, MI MÚLTAMAT
GYÓTÖRTE,
S VAD KESERVEK MEGGYŐZTEK
FELŐLE,
HOGY NEM ÉLHETEK SOHA
ÖNFELEDTEN.
(...)

És jöjjenek a magyarok!

Ha átsétálunk a másik oldalra, az első tábla első verse így kezdődik: *Liberdade, Amor*. Most már nem is olyan nehéz kitálcálni, ugye? Ez *Petőfi Sándor*: *Szabadság, szerelem* című verse. Ez az egyetlen költemény, amely teljes terjedelmében olvasható a falon. Portugálul: *AMOR E LIBERDADE! / AMBOS ME PELA LIBERDADE SACRIFICIO / O MEU AMOR*.

Ezután *Petőfi* egy másik verse kezdődik el: *A nép nevében* (*Em nome do povo*) című. „Még kér a nép, most adjatok neki...”, azaz: „O povo ainda pede, dai lhe agora!” A fordítás *Yvette K. Centeno* munkája.

A középső ülésor feletti hosszú szakasz itt is három részből áll. A legelső dupla trükkös: nem csak a sortörések nincsenek jelezve, hanem a vers e helyen nem is itt kezdődik, hanem az utolsó táblán, és itt csak folytatódik! *József Attila*: *A Dunánál* című költeménye: portugálul. Ezután, az *ADY / YDA* betét körül *Ady Endre*: *Elilant évek szőlőhegyén* (*Na vinha dos anos fanados*) című verse következik, *Égito Gonçalves* fordításában. Kevésbé ismert *Petőfi* másik verse, *Az Álom* (*O Sonho*) című, ennek fordítója szintén *Yvette K. Centeno* volt. Az utolsó blokkban pedig jól felismerhető az *O Danubio* kezdetű vers. *József Attila*: *A Dunánál* című verséről van szó. Itt az utolsó táblán kezdődik, és középen folytatódik, ráadásul pont az összekötetést jelentő szónál még egy hiba is éktelenkedik (egy *E* betű helyett egy kagylóforma díszcsempe szerepel, betű nélkül). A *cessou* szónál ugrunk a jobb oldali tábláról a középső tábla bal felső sarkába. Itt egy kicsit megakadtunk a műfordításnál, ugyanis nagyon úgy tűnik, mintha két fordító – *Égito Concalves* és *Ernesto José Rodrigues* – fordításait kombinálták volna össze.

Tanulság?

Aki nem tud portugálul, ne installáljon portugál nyelvű versorokat. ●

A Fővárosi Blog szerzője, *Papp Géza*, valamint a Gyuricza Blog szerzője, *Gyuricza Gábor* közösen nyomozták ki a verseket és a betűcsempek történetét. Sokáig a BKV-nál sem ismerték a megfejtést! A helyes válaszokat végül a *Metropolitano de Lisboa* (a helyi tömegközlekedési vállalat) honlapján megrendelt kiadvány adta meg, ahol részletesen felsorolták a verseket, valamint az alkotás folyamatáról készült fotókat is bemutatták. A teljes, részletes megfejtés a <http://fovarosi.blog.hu/tags/betucsempek> oldalon olvasható el, három részben.

FÉNYÍRDA

Győzött az erdő

Egy bő évtizede dolgoztam már a Bécsi úton, a Kiscelli domb tövében, amikor egyszer úgy hozta a sors, hogy nekieredtem az egykori trinitárius kolostor – a fővárosi múzeum – elől induló Doberdó útnak. Családi házak között vezetett végig, aztán beért egy erdőbe, és igencsak meglepődtem, amikor felfedeztem: valójában a keresztúton járok. A kálvária stációi szegélyezték az árnyas útvonalat, amely a golgotában végződött. Odalentről felhallatszott ugyan a Bécsi úti forgalom dübörgése, de még megsaccolni sem volt könnyű, merre jutottam. A kereszteltől induló, a fák között rejlő meredek lépcső végül egy kis kápolnához vezetett, onnan pedig a Kerék vendéglő előtti kis térre lehetett kievickélni.

A Fortepanon felbukkant két fotó bizonyítja, hogy korántsem volt ez mindig így. Az Új Ember című katolikus hetilapnak dolgozó *Hámori Gyula* hagyatékában fennmaradt képek az ötvenes évek közepén készültek, és pontosan mutatják, hogy akkor még kopár volt a hegy, nem rejtette erdő a kálváriát.

Az Újlakról kikanyarodó út elején a húszas években emelt városi házak és a 19. század végén épült Margit kórház között itt csak nagy kertekben álló családi porták és párlakásos társasházak pötytyözték a tájat. A térképek tanúsága szerint a két világháború között terveztek ugyan a domb lábához egy új, a Bécsi úttal párhuzamos utcát is, abból azonban nem lett semmi. Az ötvenes évekre is megmaradt tehát a szinte falusias környezet, ahol hiába működött immár múzeum a még *II. József* által felosztatott rend kolostorában, a hívek szokásai lassan változtak. A nagypénteki keresztút továbbra is a 1810-ben emelt kálvárián vezetett végig, és a Golgota-szoborcsoport alatt álló, bővizű forrást rejtő Szent Vér kápolnánál ért véget.

A hetvenes évekre azonban már minden más lett. Egymás után épültek fel a hatalmas középületek – a könnyűipari, majd a Kandó főiskola kollégiumostól, illetve a Szilikátipari Kutató Intézet székháza –, a domboldal régi csapásai pedig járhatatlanná váltak, a hajdani kertek helyét elfoglalta a sarjerdő. Az óbudai kálváriát ma már csak a kirándulók ismerik. (N. K. J.) ●

KÖZLÖKÖDŐ

Sztrók sújtotta ötven méter

Angelus Róbert

A döntéshozók alighanem a következő feladványt igyekeztek megoldani: mit kell tenni, hogy az Andrásy út – Teréz körút – Bajcsy Zsilinszky út maradjon túlszűfolt, miként lehet garantálni, hogy csúcsidőn kívül és belül is megteljen járművekkel?

Ha valaki elindul autóval az Erzsébetváros felől a Terézváros belső részére, a Nagymező utca ötven méteres – a Thália és az Operettszínház között kialakított – elzárása miatt csak kerülő utakon juthat el a céljához: az egyirányú utcák tovább nehezítik a haladást.

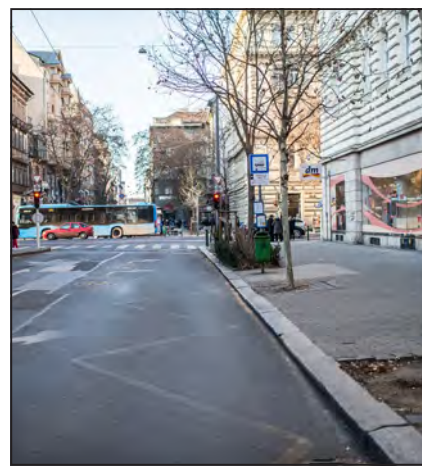
A Nagymező utca Király utca felőli szakaszából kihajtva az Andrásy út túloldalán a „kivéve BKK” tábla téríti el az autóst. Tehát a Nagymező utca kellős közepénél – már ha az ember nem egy troli volánjánál ül – kizárólag jobbra vagy balra lehet tovább haladni. Az Andrásy útra balra rátérni kész megtorpanás, arra hajtva a Bajcsynál a borítékolható dugóba futunk bele. Ez a kereszteződés az ország legrövidebb zöld jelzését nyújtja, ráadásul mindig állnak bent ragadt autók a sávokon. Szerecsés esetben viszont el lehet kanyarodni jobbra, és nézni, hogy melyik utcán jut-

hatunk vissza a Nagymezőbe. (A Zichyig araszolva találunk a megoldásra.)

De ha még az Andrásyn kanyarodik jobbra az ember, az Oktogonról a Teréz körútra fordulva, majd a Bajcsyt érintve, akkor is csak a Jókai és a Weiner Leó utcán lehet ismét a Nagymezőbe jutni. Ezen az úton nyolc (!) jelzőlámpás kereszteződés kényszerzubbonya akadályozza a haladást.

Ez a két út mintegy 1,5 kilométeres kerülő, ahol két-három nagyobb csomóponttal és körülbelül 10–30 perc eljutási idővel lehet számolni, akár éjjel, akár csúcsidőben, bármerről közelít is az ember. Ráadásul ha végül átjutunk a Nagymező utca középső szakaszára, az úrvezetők számára az is zsákutca, hiszen a színházak előtt ugyanúgy le van zárva, és a forgalomszabályozás a Mozsár utcára, a Jókai térre, majd újra csak az Andrásy útra és a Teréz körútra tereli az odamerészkedő autóst. A „BM és a TAXI” kivételt jelent. A BM rövidítést érteni véljük, de miért nem elég a sziréna és a kék fény?

Tudjuk persze jól, ez az egész gátrendszer a korábban „Pesti Broadway”-nek titulált ideát szolgálta (volna). Amiből nem lett semmi (na jó: nem sok lett belőle). A sztrók ötven métere viszont tökéletesen megvalósult. Halleluja. ●

FÉNYÍRDA

Titkos
udvarokSebestyén László
fotósorozata

Dívat volt valaha a képes újságoknál, hogy poszterminőségben adtak közre egy-egy felvételt, rendszerint valamely sztárról (akkor még így hívták a celebeket). Ezt a hagyományt újítjuk fel most, a magunk nyelvén fogalmazva persze: *Sebestyén László* felvételeivel. Fadobozos, lábon álló, fekete-fehér felvételekre alkalmas „Klössz”-kamerájával a pazar pesti és budai paloták udvarait örökítette meg.

V., Nádor utca 5. – Mérleg utca 10. Az egykori Szél utcában 1826-ban nyitották meg a Tigrishez cégérezett első fogadót. A korabeli tudósító dicsérte alkalmas szobáit, nagy udvarát, a tágas kocsiszínket és istállókat. Az épület 1837-től *Wagner Sándor* és neje tulajdonába került, akik a korábbi földszintes ház falaira támaszkodva a kor fényűző háromemeletes szállodájává alakították. Az 1840. november 1-jén átadott intézet első és második emeletén 130 vendégszoba várta a látogatókat, míg a negyedik szintet a háztulajdonos pompás lakása foglalta el. Emeletenként kút szolgált a kényelmet. A Tigrist és a sarokrészen lévő kávéházat bérlők üzemeltették. A betérőt a hajdan kocsiszínnek és áthajtónak szolgált keresztcszárny fogadja, amely két részre osztja az udvart. Az emeletek három oldalát dór oszlopsorral tagolt tágas fedett folyosó ékesíti, míg a bejárattal szemközti részen függőfolyosó látható. A Wagner család a 19. század végéig birtokolta az ingatlant. 1900-ban bezárt a szálloda, az épületet bérházzá formálták. A hátsó szárny negyedik emelettel bővült, a nyugati folyosót teljesen, az északinak egy szakaszát beüvegezték, a bejárattal szemközt pedig liftet építettek be. A Nádor utcai homlokzat még őrzi az egykori kapuformát a szálló cégérével, a tigris szoborral. Ez az udvar felidézti milyen lehetett az egykori Kirakodó, ma Széchenyi István tér szintén *Hild József* (1789–1867) által tervezett napjainkban már nem látható épületeinek reprezentatív, méltóságteljes udvara. (H. V.) ●

Simplicissimus Budapestje

BEVEZETÉS A KORSZERŰ SZNOB- ÉS HEDONIZMUSBA, VALAMINT AZ ALKALMAZOTT EMBERLESÉS TUDOMÁNYÁBA

Egy Topoteka-oldal beizzítása

Az EU keveset költ kultúrára, szerény véleményem szerint ennek nagyobb részét is elszórja. Egyetlen igazi sikerprojektje a művészmozik támogatása az európai filmek érdekében.

Most rábukkantam egy másik sikergyánús, ha nem is hibátlan projektre. Neve Topoteka, osztrák találmány: egy úr feltette a netre a bécsi Prater-negyedről összehordott gyűjteményét. Ezt aztán sokan követték Ausztriában, főleg kisebb települések. Az uniós támogatás az európai elterjesztést szolgálja. A projekt fél tucat levéltár részvételével zajlik, a magyar partner az egyik legmenőbb budapesti közintézmény, Budapest Főváros Levéltára. Itt volt a magyar leágazás sajtópremierje, a Városliget Topotéka „felavatása”, erre hívtak meg vendégszónoknak, mint a Fortepan-csapat tagját.

Minden olyasmi, ami segíti a magánkinccsek begyűjtését, jó dolog, de a Topotéka első látásra elég nehézkesnek tűnik. Nem lehet közvetlenül feltölteni képeket, filmeket, hanganyagot, tárgyfotókat, a „topoteka-menedzsernek” kell elküldeni, majd ő felteszi. Csak nézegetésre van mód, le-töltésre nem. Vajon miért?

Végül vittem ajándékba három olyan képet, amely két éve publikálásra vár a Fortepanon, de az engedélyt még nem kaptuk

meg. A műjégpályán, illetve a Széchenyi fürdőben látható egy öt év körüli fiúcska, aki később világhírnévre vergődött. Hiába mutogattam többször is, senki nem találta el a kilétét. Aztán mutattam egy tizentöt éves kori portrét róla (nem városligeti helyszínen), azon már felismerte egy levéltáros. „Hallatlan nagy ajándékot” ígértem előre – sajnos még nem tudom, mi legyen az. Bonyolult, papíralapú adományozói űrlapot kellett kitölteni, és ígéretet kaptam, hogy azonnal felteszik a képet. (Még nem történt meg.) [varosliget.topoteka.hu]

A Simplicissimus Hőse díj – nyolcadik alkalommal

A díj kiírása kezdetektől változatlan. La-punk honlapján a következő szöveg olvasható: „Olyan személy kaphatja, aki nem hivatalosan dolgozik a városért. Nem alkalmazottja a városnak, nem politikus, azaz semmilyen értelemben nem kap (vagy kapott) fizetést azért a munkáért, amiért kitiűntetjük. Ezen kívül három dolognak kell hogy megfeleljen a személy vagy a maximum két személyből álló „kollektíva.”

1.) Nem kaphat díjat az adományozó Nagy Budapesti Törzsasztal semelyik beltaja sem, lett legyen bármilyen érdemes is arra. Ugyancsak nem kaphat díjat senki, aki Budapest bármilyen mű alkalmazottjaként fizetést kap munkájáért.

2.) Bár tiszteljük a nagy ellenkezőket, akik szívesen megakadályoznak bizonyos dolgokat, ez a díj az „igen-mondóknak” jár, akik fenntartható módon létrehozhatnak valamit.

3.) Végezetül ezt a civil díjat Simplicissimus olyan személyeknek szánja, akik az őket érdemessé tevő munkába nem pusztulnak bele, hanem ellenkezőleg, megtalálják benne a számításukat, sőt polgári jólétre jutnak, ha nem is feltétlenül gazdagodnak meg.

Simplicissimus a díjazott személyét nem maga választja ki, hanem arra a két barátjára bízta a dolgot, akik 2002 áprilisában a Törzsasztalt megalapították.

Hogy mit kapnak a díjazottak? Hát egy szép, keretezett oklevelet, amelyet a Törzsasztal valamelyik összefogóval adnak át, mozsárdurrogás nélkül, de „hangos népörömkialtozás” közepette. Ezen kívül a két zsűror a díjazott(ka)t vendégül látja egy olyan budapesti étteremben, amely a vacsora idején még két évnél kevesebb ideje működik.”

A 2016-os év jelöltjei

Idén a szokásosnál több jelölt merült fel. Kapott jelölést a Színes Budapest Csoport, amelyik tűzfalfestéssel lett ismert (de másfajta köztér-festések is fűződnek a nevükhöz).

Kapott jelölést Bolla Zoltán a budapesti art deco amatőr szerelmese, abból az alkalomból, hogy megjelent monumentális könyvének első része.

Ugyancsak felmerült Schlagmüller Gábor postás neve, aki a Budapest régi képeken Facebook oldal elindítója, és ma már 43 ezernél is több embernek okoz örömet napról napra.

Kapott jelölést a soronkívül.club.hu honlap névtelen megalkotója, aki az államot megszégyenítve, hobbiprojektjével azt mutatta meg, hogyan lehetne felhasználóbarát módon időpontot foglalni a kormányablakokba, az egész ország területén. Felmerült a Budapest Bike Maffia csapata, akik hajléktalanok ellátásában jeleskednek. Ugyancsak érkezett jelölés Marietta Le személyére, aki a jarokelo.hu nevű fővárosi hibabejelentő lap lelke.

Végezetül kaptunk jelölést Simon Gyulára, a Fortepan önkéntescsapat megfigyelés-vezetőjére.

Ki nyerte a díjat 2016-ban?

A két zsűror a díjat a szoros versenyben végül Schlagmüller Gábornak ítélte. Az indoklás szerint azért, mert „A Budapest régi képeken nevű Facebook csoport létrehozásával és fáradszóró moderálásával bebizonyította, hogy Budapest múltja emberek tízezreinek örömforrás, tartozzanak a társadalom bármely rétegéhez – gazdag, demokratikus, pezsgő fórummal gazdagította Budapest digitális terét.”

Schlagmüller Gábor (internetes nickje szerint: „gabysch”) nem időmilliomos nyugdíjas, hanem évtizedek óta postás, jelenleg is a pilisborosjenői hivatal aktív levélkihordója – még csak nem is budapesti lakos. Saját honlapja: <http://gabysch.fw.hu/>

Aki nem ismerné, a Budapest régi képeken csoportot, 2013. szeptember 13-án indult, és szinte azonnal nagy siker lett. December második felében érte el az 54 ezredik lájkolót! Az eredeti beharangozó szöveg, ami a Leírás rovatban

Önök felismerik? (A megfejtést küldjék el a simplicissimusszilard@gmail.com címre)

olvasható, egyáltalán nem Fortepan-konform, fel is paprikázta az ingyenes portál önkénteseit, akik csak egyetlen dolgot kérnek: tüntessék fel, honnét van a kép...) „Nosztalgikus képek, a régi, 1990 előtti időkből, a szép Budapestről! Köszönet az eredeti feltöltőknek, a képek mindenhol, sok éves gyűjtőmunka eredményeképpen jöttek össze. Külön köszönet, az elvesztett villamosvonalak, fortepan, egykor.hu, HamPLÓ, hamster, hampage, és még rengeteg helynek, köszönet az eredeti feltöltőknek!!! Teljes listát nem tudok írni, hisz a sok év alatt összegyűlt képek már átmentek a NET olvasztógélynél!”

De az évek során sokat finomodott a szabályrendszer. (Bár leírásban ma is ott virít az olvasztógélynél.)

A szabályzatban ma ez olvasható: „Ebbe a helytörténeti csoportba gyűjtjük a régi Budapest képeit 1990-ig. Kérjük, hogy az alábbi szabályokat tartsátok be!

– Csak 1990 előtti, budapesti képeket rakjatok fel, és Budapest alatt a város mai határait értjük.

– A képeket visszakeresés érdekében és értehetőségi szempontból címmel kell ellátni, a címnek tartalmaznia kell a kép helyszínének meghatározását, és ha lehetséges elkészültnek idejét, valamint a kép forrását!”

Na, hát ezt az utóbbi kérést sokszor nem tartják be a lap feltöltői. Az archív értékek ázsíójának növeléséhez, a Fortepan képek népszerűsítéséhez mégis igencsak hozzájárul az oldal. A látogatók egy része nagy gyűjtő, zsákmányát az interneten szerzi, de nem követi az ősi ökölszabályt: ha az internetről mentünk le képet, akkor célszerű a file nevében elmenteni a forrást. Akkor is, ha az másodlagos (pl. egykor.hu, urbsface vagy hasonló gyűjtőportálok.)

A minap Gyökhegyi Bánk, lapunk tudós hajlamú előfizetője, a Fortepan nagy barátja finoman kiosztotta a lap egyik olvasóját, aki arról mesélt, hogy egy bizonyos képen látható étteremben mikor, mit evett, és az mennyibe került. Azt mondta, és ebben teljesen igaza volt, hogy az ilyen megjegyzések a Budapest régi kocsmái, presszó, éttermei csoportba valók. Előfordult, hogy Simplícissimus nem bírta megállni, és megkérdezte, hogy honnét van ez vagy az vagy az. Néha az illető agresszívan visszaszólt, hogy mi köze hozzá. Ekkor S. a szabályzatra mutogatott, amit az adott felhasználó szemlátomást nem ismert... Egyszer vissza is szólt neki: „Csak ezt tudja kérdezgetni? Ön ugyan mit tett Budapestért?”. Ez, mi tagadás, nagyon fájt. Azóta inkább nem szöveg.

És akkor leesett a tantusz. Ezek között a felhasználók között van, aki sohase olvassa a lapunkat, aki nem látta soha S. egyetlen könyvét se – sőt, lehet, hogy sohase olvas könyvet. Ám Budapestet imádja. És a komolyabb blogjait is követi. Schlagmüller Gábor ezéért lett Simplícissimus 2016. évi hőse. Platformot kínál egy eddig hon- és otthontalan társadalmi rétegnek, akik imádják a régi Budapestet.

Mit segíthet a Budapest régi képek csoport a BUDAPEST folyóiratnak és a Fortepannak?

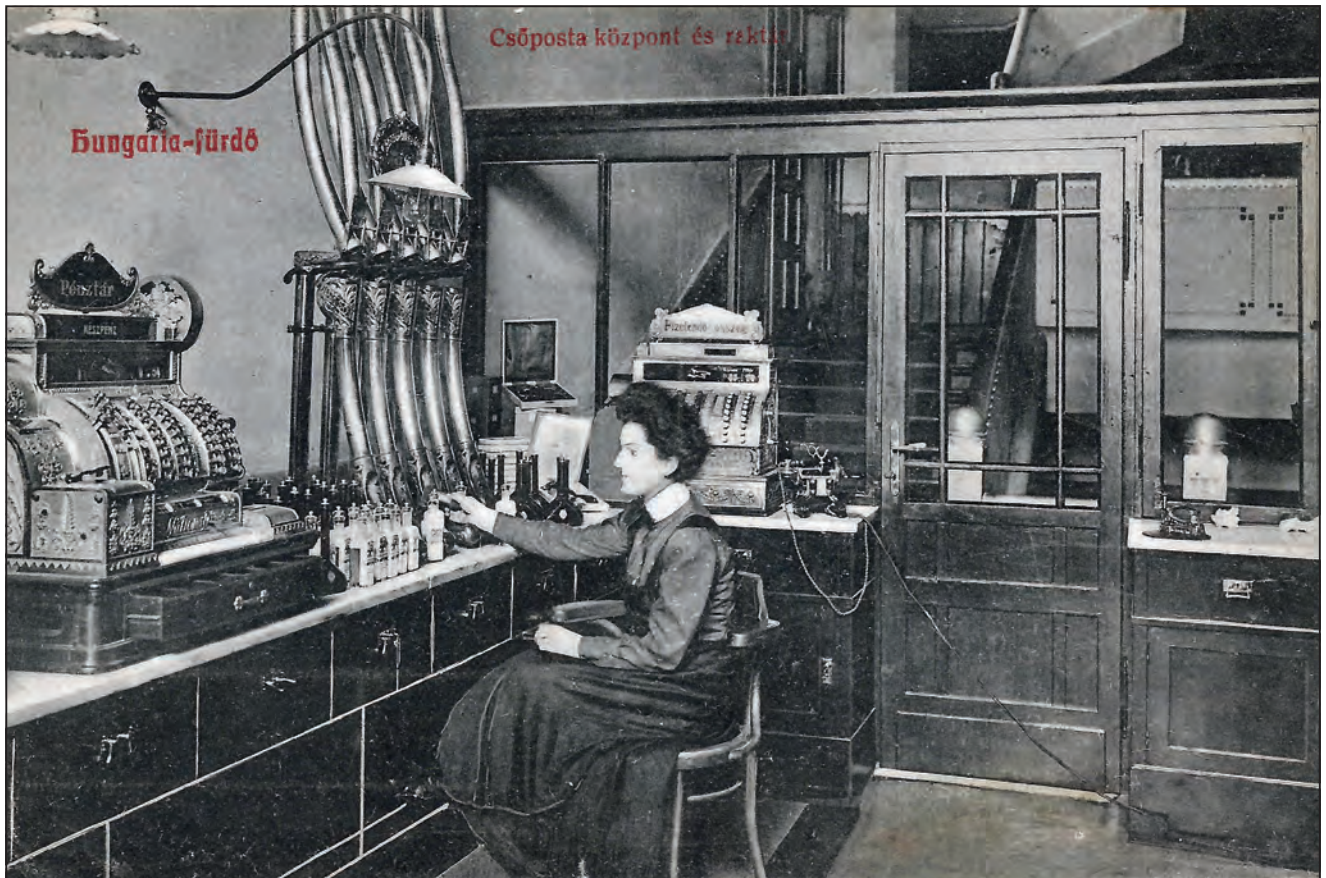
Nagyon is sokat segíthet ez a népes csoport mind a két projektnek. Akit a régi képek érdekelnek, hátha a régi történetek iránt is lelkesedni képes. Akkor pedig ott a helyük a lapunk előfizetői között. Ha csak minden tizedik, vagy akár minden huszadik csoporttag előfizetne, akkor a folyóirat stabilabb helyzetbe kerülhetne. Talán érdemes lenne kedvezményes előfizetési kampányt indítani a csoport tagjainak. A Fortepant pedig új képszerzési ötletekkel láthatnák el. További családi archívumok nyílnának meg. Ha a forrásokat mindig feltüntetnék, akkor növekedne a nagy felbontású, jogtiszt képek ázsíója. Ez pedig további érdeklődőket terelne a Fortepan felé. ●

Feltámad a csőposta?

Szántó András

Kezembe került néhány éve egy különleges képeslap a Continental szálloda és a Hungária fürdő csőposta-központjáról. Utánanéztem s kiderült, hogy az 1880-as évektől kezdett elterjedni Budapesten az akkor világújdonságnak számító technikai megoldás, s nem csak a posta, de más intézmények üzenő rendszereiben is.

Hungária-fürdő csőposta-központ

Szinte természetes, hogy a csőposta is Londonban jelent meg először: 1858-ban. Nem sokkal később nevet kapott: 1863-ban Pneumatic Despatch Railway-ről beszélt, aki emlegette vagy írt róla. Fő célja elsősorban a pénzvilág híreinek és küldeményeinek gyors, teljesen zárt és biztonságos továbbítása volt. De a posta-szervezetek és más intézmények idővel átvették az ötletet, fölépítve saját rendszereiket.

A találmányra hamar felfigyelt a kor szeniális feltalálója, Nikola Tesla is. A szerb származású fiatal zseni 1874-ben elvonult a világtól, betegségét a hegyekben, erdőkben barangolva gyógyította – eredménnyel. Amikor visszatért szerettei körébe (édesapja ötgyermekes ortodox pap volt), újra úttörő technikai megol-

dásokon kezdte törni a fejét. Többek között egy interkontinentális csőpostát tervezett, amely Európa és Amerika között szállította volna (hidraulikus elven) a küldeményeket. Ez az ötlete azonban papíron maradt.

Amerikából vissza Európába

A találmány diadalútját nem lehetett megállítani. Különösen Amerikában terjedt viharos sebességgel, amit a hajdani tudósítók a felhőkarcolókkal magyaráztak, hiszen „ki szaladgálna le-föl ennyi emeleten pár szál irattal, ha azt fél perc alatt felküldheti a 65. emeletre!” Európa nagyvárosaiban főleg a kereskedelemben, az egyre nagyobbá váló áruházak gyakorlatában hódított. Egy 1913-as tudósítás szerint: „Ma már a világaruházak

a csőposta rendszert veszik segítségül a közönség kényelmére. Minden kiszolgáló asztalon ott van a csőposta berendezés egy küldő-csőve. A vevő a kapott jegyzéken feltüntetett összeget ott nyomban lefizeti, esetleg nagyobb pénzt ad oda, mint amekkora a vásárolt áruk összege, ez esetben a kiszolgáló alkalmazott a letett pénz nagyságát is rávezeti a jegyzékre. Ezt a jegyzéket és a pénzt a csőposta beviszi a központi pénztárba, a vevő pedig átmegy a kiadó asztalhoz, ahol a pénztárból visszaérkező nyugtázott számlajegyzék alapján, a vevő kezében levő ellenjegyzék átadása ellenében, a visszajáró pénzt, a becsomagolt árut is átveheti.”

(Forrásom, ahogy a következő hosszabb idézet is, a Huszadik század weboldal: az első 1913. április 20-i, a második 1907

novemberi keltezésű. Az oldal szerkesztői szokásuk szerint nem adják meg a lapok címét, így én sem tudok pontos hivatkozással szolgálni.) Hát a fentebb ismertett gyakorlathoz képest úgy tűnik, a mai áruházak vagy száz évnnyit visszafejlődtek, különösen ha a karácsonyi csúcsforgalmat nézzük...

A csőposta postai használata szorosan kapcsolódott a régebbi távírdákhoz, annak fejlettebb változatát jelentette. Budapesten 1907 májusában jelent meg egy tudósítás a központi távírda megnyitásáról:

„E napokban adták át a forgalomnak az új távíró géptermet, mely a főposta épület harmadik emeletének Párizsi- és Koronaherceg utcai oldalát foglalja el.

Az új gépterem teljes hossza 93 méter, szélessége 16 méter és magassága 10 méter; tetőszerkezete Zielinszky tanár tervei szerint vasbetonokból készült: belső berendezése úgy technikai, mint higiénikus szempontból páratlan.

A távíratok felvételére és továbbítására 80 db Hughes (betűnyomó) gép és 120 Morse készülék szolgál, szükség esetén azonban többet is fel lehet szerelni. Úgy az érkezett és kézbesítendő, valamint a gépteremben az egyes csoportok között a gépekhez továbbítandó távíratokat légnyomású csőposta

szállítja (...) A mellékhelyiségek méltán sorakoznak a gépterem mellé; a bútorzat itt is, mint az egész berendezés, festés stb. magyar stílusban van tartva, a hálóteremben 20 ágy áll az éjjeli szolgálatban egymást felváltók rendelkezésére.

Miután a távírdánál állandóan körülbelül 300 hivatalnok van szolgálatban, szükség van étkező helyiségre is, mely szintén a legjobban van berendezve.

Az építést Ray Rezső műépítész s a technikai építést Paskay Bernát posta- és távírda mérnök vezette.

Büszkeséggel mondhatjuk, hogy ilyen távíró központja egy országnak sincs!”

Továbbszolgálók...

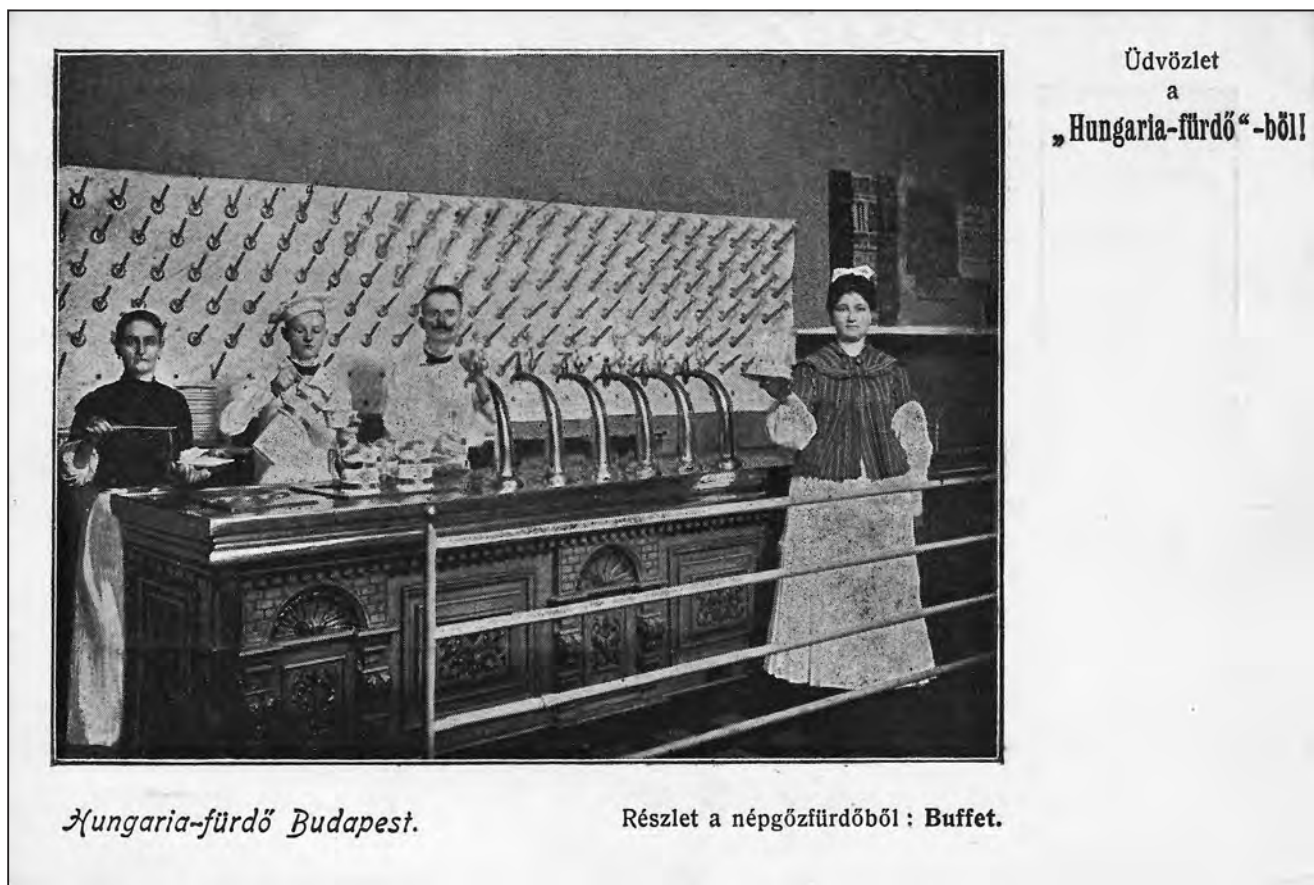
A mai Budapest egyik ékessége és érdekessége az újjáépített, korszerű Continental Hotel, mellyel az alkotók helyreállították és újratertették a 20. század eleji Budapest egyik legszebb szecessziós szálloda- és fürdőépületét. (A ház történetéről és megújulásáról részletes cikket közölt a BUDAPEST 2009/1. száma.

A Dohány utcai szálloda története névrokonáétól (Nádor u. 22.) teljesen eltérő szálon indult. Elődje az 1820-as években született. Ekkor a Hungária fürdő helyén lévő telek tulajdonosa, Gamperl

András selyemkereskedő kútásás közben ásványi sókban gazdag hideg vizet fedezett fel, s 1827. május 23-án megnyitotta a Gamperl-féle Vasfürdőt. Az 1838-as pesti árvíz azonban elmosta ezt az első épületet, a helyén emelt újat az 1840-es évektől kezdték Hungária néven emlegetni a pestiek.

1897-ben a Ringer család vásárolta meg a több fürdőszobával, négy vendégszobával és pihenőkerttel is rendelkező intézményt, és a kor követelményeinek megfelelő, modern komplexummá alakította át. A Nyár utca felől nyílt a kő-, a hatvan kád- és a négy gőzfürdő, a Klauzál utca felől pedig a gyógyvizes népfürdő várta a vendégeket, ezeröttszáz kabinnal, büfével és külön, úgynevezett „divatoszállal”.

1907-ben Ágoston Emil készítette terveket a 44. számú telken felépítendő impozáns, korszerű palotához, de a többemeletes, bécsi szecessziós stílusú épületet csak 1910-ben adták át. A technikai berendezésekben is a legkorszerűbb újdonosságokat igyekeztek alkalmazni. Feltehetően ekkor valósult meg az új csőposta berendezés is, melynek nagyon sokan a csodájára jártak. A konkurens fürdők és szállodák vezetői a legtöbb esetben csak irigykedve nézték a „masinát”, mert az

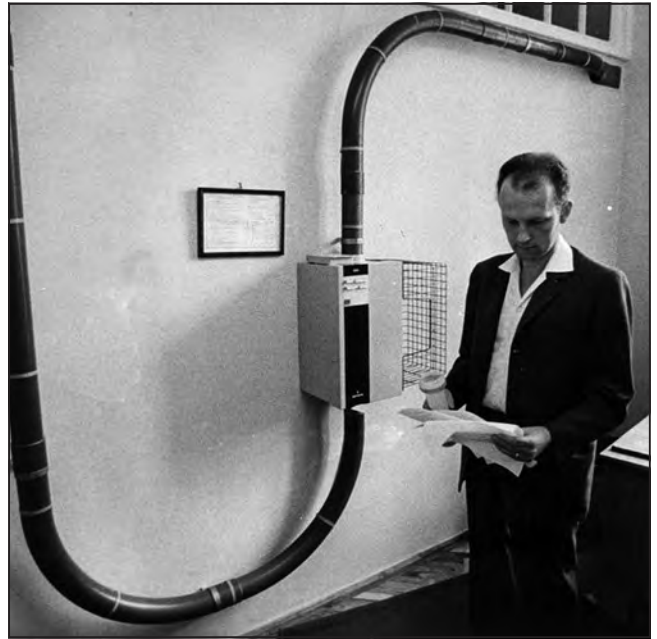
Üdvözlét
a
„Hungaria-fürdő“-ből!

Hungaria-fürdő Budapest.

Részlet a népgőzfürdőből : Buffet.

A Magyar Rádió csőposta rendszere

Novotny Zoltán sportriporter cikket küld

ára még meglehetősen magas volt. Réz csőrendszerét, a küldő és fogadó állomást Németországból kellett importálni.

A Hungária fürdő Buffet-ben (azaz a Népfürdő büféjében) is készült egy fotó, melyen jól látszik két másik érdekesség – az egyik a hátfal a rengeteg réz „tűskével”, melyeken az elmosott poharakat cseppmentesre tudták szárítani. Ez a módszer költséges és helyigényes volta miatt a húszas évekre teljesen eltűnt. A másik a forrásvíz- és/vagy sörcsapok nagyon igényes és modern formájú kivitelezése (sárgarézből), ez a színvonal a hasonló üzletekben meglehetősen ritka volt ez idő tájt.

„Ha megmagyarázzuk most már a csőposta berendezés alapelvét, a legbonyolultabb csőposta hálózat berendezést is azonnal megérti az olvasó. Kétféle csőposta rendszer van. Légnnyomással és légszívással működő. Mindegyik rendszer lehet kézi erővel vagy gépi erővel hajlott szerkezet segítségével működő berendezés, végül mindegyik berendezés lehet egycsővű vagy népiesebben egyvágányú, vagy kétvágányú, azaz kétcsővű. Az egyik csövön tudniillik jön, a másikon megy a levél vagy más küldemény. A készülék egy sima belső részű cső, amelybe egy pontosan beillő fémdobozt helyezünk. Ha a csőben lévő fémdoboz tetejére levegőnyomást alkalmazunk, az akadály nélkül tovasikló fémdoboz a levegő nyomása következtében elérkezik addig a pontig, ameddig a nyomás erőssége hajtja.”

Mielőtt végleg elsratnánk és az 1910-es évekre eltűntnek nyilvánítanánk a módszert, említsük meg a hajdani Magyar Rádiót, ahol hosszú évtizedekig kitűnően működött a csőposta. A Fortepan oldalon található két kép a Rádió és Televízió Újság 1969-es számából; az egyikben *Novotny Zoltán* sportriporter készül egy cikket küldeni a stúdióba (vagy a nyomdába – ha újságban is megjelent). Biztos vagyok abban, hogy a szerkezet még megvan a romossá pusztított épületben: megmenthetné egy múzeum.

A tárgyban legérdekesebb, egész Európában feltűnést keltő hír 2012 augusztusában röppent fel a prágai csőposta újraindításáról. Ez volt az egyetlen épségben és működőképes állapotban fennmaradt eredeti, régi berendezés világon.

Az akkor 125 éve, 1887. augusztus 6-án üzembe helyezett csőposta a múlt század kilencvenes éveinek elejéig működött teljes kapacitással, egészen a 2002-es nyári árvízig használták. *Ivo Mravinac*, a Cseh Posta szóvivője elmondta, hogy a csehszlovák postai és távközlési szolgáltatók 1993-as kettéosztása után a prágai csőposta a cseh Telekom, a mai Telefónica O2 tulajdonába került.

A Telekom hosszú ideig nem tudott mit kezdeni vele, működőképes állapotát azonban megőrizte. Hosszú tárgyalások után 2012 tavaszán egy magánvállalkozó megvásárolta a rendszert. Az új tulajdonos, *Zdenek Drazil* azt állítja, hogy konkrét tervei vannak fejlesztésével kapcsolatban. Nagyon hasznos lehet – állítja – az

iskolák számára: működési elvei kitűnő segédeszközt jelenthetnek a fizikai törvények tanításában.

Van jövője!

Vagyis, noha már évtizedekkel ezelőtt ki kellett volna múltnia ennek a bő százötven éves technikának, mintha kezdene újra másodvirágzását élni. A számítógépekkel kontrollált csőrendszerben légnnyomással vagy vákuum révén továbbítják a küldeményeket. Egy ilyen hálózatot Londonban a 2000-es évek elején állítottak üzembe, de az elmúlt évtizedben világszerte számtalan helyen kezdték használni high-tech változatát. Egyes hálózatok több száz állomással is rendelkeznek, több kilométernyi csövet foglalva magukba.

Budapesten is működnek egészen új rendszerek. Az egyik a Honvéd Kórházban, mely teljesen új épületben, nagyon korszerű felszereltséggel nyitotta meg kapuit néhány évvel ezelőtt. A vér-, és egyéb minták gyors továbbítása a laboratóriumba, a leletek szállítása az osztályokra az orvosokhoz, a gyógyszerek rendelése és továbbítása – rövidebb idő, megspórolt munkaerő.

A másik budapesti alkalmazás részben a felújítás, részben az új elemekkel való kiegészítés példája. Az Országgyűlési Könyvtárban (a Parlament épületében) meglévő, muzeális értékű csőpostát az 1913–14. évi rekonstrukció során felújították, s ez ma is működik. Feladata az olvasói kérések teljesítésének gyorsítása. ●

ÖTVEN ÉVE

Lássuk a medvét!

Az irodalmi életről folytatott beszélgetést Molnár Edit Balázs Béla-díjas fotóművésszel Tüskés Anna irodalomtörténész bő öt esztendeje. Epizódokat válogattunk az anyagból, olyanokat, amelyek sorozatcímünk tematikai körébe sorolhatóak. Hogy egyszer mind mi is mesélhessünk ezekről az évekről, amelyekben (1966-ban) egyszer már megszakított folyama új számaival ismét nekilendült a BUDAPEST. A visszaemlékezés jeleneteit természetesen Molnár Edit fotói gazdagítják.

– *A hatvanas évek elejétől Kondor Béla baráti köréhez tartozott. Kiből állt ez a társaság, akikkel összejárt?*

– A Quint presszóban jöttünk össze heti rendszerességgel. A Szervita téren, szemben azzal a szörnyű parkolóházzal. Tulajdonképpen a Városháza hátsó épületsorában. Mellette valami festékbolt és egy zöldséges. Hosszúvás teremszerűség... Varázsához igencsak sokat hozzatott, hogy maszek működtette: *Kovács Pál* olimpiai kardvívó kapta meg erre a szinte kivételes lehetőséget. Az első magánpresszó volt akkoriban. Bécsből hozott kávéfőző gépet, Budapesten az első krémkávét ott lehetett kapni. A másik belvárosi maszek a Kígyó utcában egy elegáns butik. Az olimpiai bajnok *Bozsik*, a focista feleségének volt a boltja, a legjobb divat szerinti pulóvereket és kardigánokat árult. Szóval mi a Quintbe jártunk le hetente, talán kedden vagy szerdán – nem emlékszem pontosan. Amikor aztán bejött a szabad szombat, akkor délutánonként találkoztunk. Nem tudom most már, hogy meddig volt nyitva a Quint, hatig vagy hétig. De ez nem zavart bennünket, mert akkor mentünk tovább a Nárciszba. Aztán a Finom Falatba a Kristóf téren és más helyekre. Nagyon ritkán, de a *Juhász Feri* is előfordult itt, és *Nagy László*. Három-négy évig jártam oda, aztán egyre több lett a munkám, az elfoglaltságom.

– *Milyen emlékeket őriz a hatvanas-nyolcvanas évek irodalmi életéről?*

– Az 1970-es évektől igen népszerű és fontos irodalmi összejöveteleket szervezett *Fogarasi Ági* a Kossuth Klubban. Néhány év után itt készült felvételekkel indult volna Magyar Sorskérdések címmel új sorozata a rádióknak. Még akkor is figyeltek bennünket. S ezen nem voltam meglepődve. Az *Illyés Gyulának* szentelt esten a verseiből is előadtak. Ott ült az első sorban, ünnepelték. Odaállt ő is az előadók mikrofonjához. Egy kocsihoz hasonlította a magyar népet. Azt mond-

ta: a kocsinak a kerekei akkor forognak egyformán, akkor oszlik meg a súly elöl és hátul, hogy ha a főtengely nem akadozik. Mindenki pontosan értette: a lényeg a főtengely. Azt mondta még, ne legyünk kishitűek. Észnél volt mindenki! *Domokos Mátyás, Czine Mihály, Fekete Gyula*. Mindenki tudta azt, hogy ezt a műsort a Kossuth Rádióban sok lektor cenzúrázza majd. E szerint kell fogalmazni, de nem mellébeszél. Vártuk aztán ezt a műsort hogy elhangozzék. Kérdeztük az Irodalmi Osztályon. Érdeklődtem, betelefonáltam, hogy mikor lesz az adás. Azt mondták, még gondolkoznak rajta. Egy következő alkalommal azt mondták, hogy majd egy egészen más időpontban fogják adni, amikor csak kevesen hallgatnak rádiót. Végül a nyár közepén, valamikor éjfél-táját tűzték műsorra. Nagyon jól tudták, hogy a gőz már kifúj.

– *Készített képeket Veres Péter temetésén 1970. április 21-én?*

– Döbbenetes volt az a búcsúztató. Rengetegen voltunk a Kerepesi úti temetőben. Közel volt a munkásmozgalmi panteonhoz, egy nagy téren, a művészpárcellába temették. *Kállai Gyula* bírattal kezdte a ravatal előtt állva. Nem tudom neked pontosan visszaidézni, de valami olyasmi volt, hogy olykor eltévelygett, meg nem mindig találta meg a megfelelő utat, a helyes irányt. Viszont *Illyés Gyula* szigorú, összefogott búcsúbeszéde rehabilitációval ért fel. Aztán maga a sírba helyezés, abban nem volt semmi protokolláris. A felesége, *Juliska* néni zokogott: „*Péter, Péter, hát itt hagyta Péter.*” Amikor eresztették le a koporsót, a két fia fogta a mamát. Azok is sírtak, mindenki sírt. Veres Péter tulajdonképpen fiatal volt, amikor meghalt, 72 éves. A búcsúztatás olyan drámai volt, nagy igazságokat mondott ki *Illyés*...

Illyés Gyula, Németh László, Dobozi Imre és Simon István Veres Péter ravatalánál (1970)

Paul Eluard előadóján a Zeneakadémián: Illyés Gyula, Lukács György, a francia költő és Szávai Nándor (1948)

Illyés Gyula a harmadik európai költőtálalkozón (1973)

Illyés Gyula a Pen Club konferenciáján (1964)

– *Milyen gépekkel dolgozott?*

– Nekem nem voltak szuper ilyen-olyan-olyanok. Keletnémet Praktikával kezdtem, aztán, amikor az MTI lecserélte a gépparkját, én is kaptam egy Canont, aztán egy Nikont. S volt egy Rolleiflexem, amit nagyon szerettem, a testközelű portrézáshoz igen jól lehetett használni: diszkrét hangja volt. A Hasselblad – azzal is dolgoztam – meg akkorát szól, mint egy ágyú. Munka közben az alanyoddal vagy elfoglalva. Úgy kell vele beszélgetni, olyan kérdéseket feltenni, ami leköti a figyelmét. Ágyúszó mellett ez nem megy. El kell neki is felejtkeznie arról, hogy fényképezik. Ha egyáltalán hagyja. *Ottlik Géza...* Odamentem hozzá, mondtam, ez és ez vagyok. Akkor már túl voltam a kezdő éveimen. Azt mondja, őt ne fényképezzem. A Magvető Kiadó kért meg! Akkor sem, akkor sem, nem. Fölhívtam a Magvetőnél, akkor már nem tudom, hogy kit, hogy azt üzeni Ottlik, hogy maguknak is megmondta, hogy nem lehet őt fotózni. Én pedig nem fogok letérdelni eléje. Szóval nem tudok mást mondani Ottlikra, mint hogy egy primadonna volt. Ez nem normális, hogy valaki nem engedi ma-

gát fényképezni. Mert hogy *Szabó Magda* primadonna volt, az rendben. Valaha szép nő, és bizony szembesülni az öregedéssel, nem egyszerű. Engem nem fényképeznek annyiszor, de mindig a tegnapelőtti képet tartom jobbnak, mint ami éppen most készült rólam. Szóval ezt megértem. *Nemes Nagy Ágnes*nél is megértem, tényleg szép volt, és nagyon rosszul öregedett. Szinte nem akartam elhinni. *Szabó Magda* tényleg primadonna volt. Voltak neki beállásai, begyakorlott mozdulatai. Százszor becsuktam a fényképezőgépet cselből, hogy most már nem fényképezek, egy kicsit kifújom magamat. De résen volt, egy pillanatra nem engedte el magát. Szóval a fotósnak vagánynak, kitartónak, ügyesnek kell lennie. Ha irodalmat fényképez, ha riportot utcán, üzletben, az életben. Amikor megnyílt a Mézes Mackó – (1955 – a Szerk.) nem tudom miért kellett bezárni! – a Kígyó utcában, megszerveztem, hogy menjünk oda egy csodálatos állatgondozóval, és egy medvével.

– *Egy igazi medvével!?*

– *Huszár bácsi* (*Huszár Sándor* – a Szerk.) az állatok apja, anyja volt a Budapesti Állat-

kertben, a nagytestűeket gondozta. Tudta, hogy melyik medve az, amelyikkel ezt meg lehet csinálni. Bementem a Mézes Mackó vezetőjéhez is, és azt mondtam, úgy néz ki, hogy szerdán egy medvével fogok itt megjelenni. Hogyhogy? Mondtam, hogy az MTI-től vagyok, és eszembe jutott, hogy mi volna, ha egy medvés sorozatot készítenék. Akkor kimentünk az Állatkertbe kocsival, elég vagány sofőr volt, nem félt. Huszár bácsi azt mondta, hogy a medvét előre ültessük a sofőr mellé, mert ugye nagy borszív meg lánc lesz a nyakában, amit ő hátulról fog, és hogy ha az állat érzi az ő lehetétét, akkor nyugodt. Gondolhatod, hogy bámultak minket az emberek, hogy egy medve ül ott elől. Én meg a gondozója mellett ültem a fényképezőgéppel. Amikor megérkeztünk, mondtam, hogy én most bemegyek, és már azt a képet is megcsinálok, ahogy bejön a medvével. Így is lett. Mindenkinek mondta, hogy bocsánat, tessék kicsit félreállni, és kinyílt az ajtó, és ott állt a medve. Akkor jött egy régi vágású üzletember, rögtön ráadtak a medvére egy fehér szalvétát, odacammogott, és a beleszagolt a süteménybe. Senki sem sikított, mert mondta Huszár bácsi, hogy nem kell félni, ő a legszelídebb medvék egyike, és már túl van az ifjúsága delén. Tényleg nagyon kedvesen állt ott a medve. Akkor hozták neki tálcán a nagyon finom sütitket. Mindenkinek láttam az arcán, hogy ha én ezt most elmesélem a kolléganőimnek, hogy kivel kávéztam együtt... Szóval csak azt mondom neked, hogy leleményesnek, vagánynak és fáradhatatlannak kell lenni. Meg fiatalnak persze. Így, nyolcvan körül ez természetesen már megoldhatatlan.... ●

VERSLÁB • VERSLÁB • VERSLÁB • VERSLÁB

Györe Balázs röltex(t)

(93)
lapos hasú vadgesztenyét
szedek fel a járdáról
az apostol utcában
és magammal viszem
keresztül a városon
végre valami
aminek tudok örülni

(94)
rojtos egy erkély peremének
bádóg széle
mintha megrágták volna

(95)
les rám a megállóban
a rossz szemű nő
de meggondolja magát
és nem kér tőlem pénzt

(96)
a villamoson
a lábamhoz gurult hirtelen
egy 50 forintos pénz érme
vártam valaki jelentkezik érte
felvettem kezemben forgattam
aztán mielőtt leszálltam
zsebre vágtam

(97)
francia ceruzát találok
a járdán a margit-hídon
mentor 2b
hazaviszem
használni fogom
írok vele kihegyezem

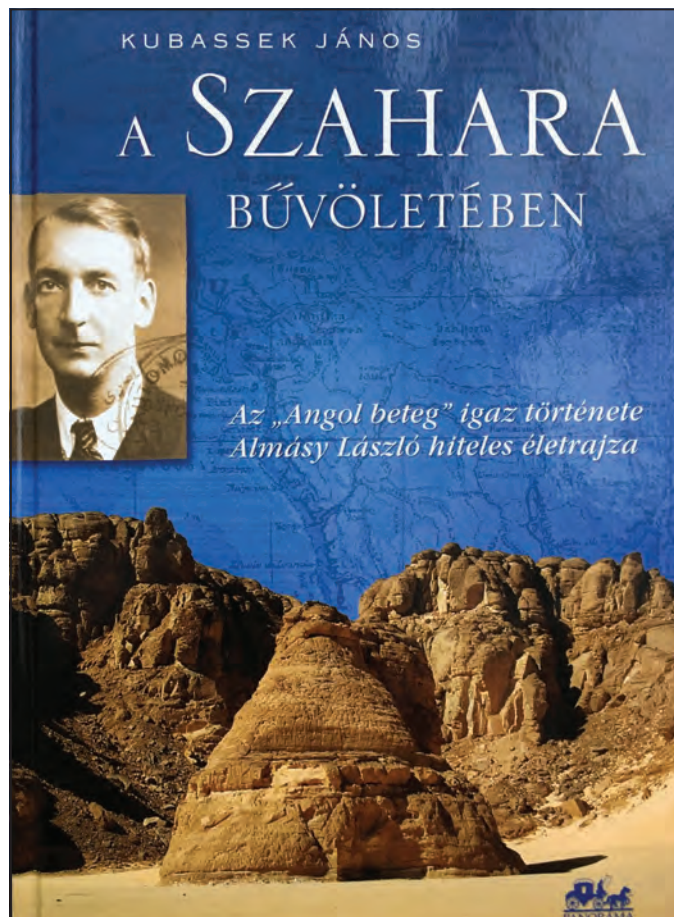
(98)
nyugodtan viteti magát
a bogár egy férfi hátán
a téli kabátján
előttem mennek a megállóban
a tömegben

(99)
kíváncsian várom
mikor nyalja meg újra
a kesztyűm egy husky
a pozsonyi úton
mint tavaly év végén

A ROVATOT SZERKESZTI: KIRSCHNER PÉTER

AZ ÉLŐ EMLÉKEZET MESTERSÉGE

Buza Péter

A Gellérthegy alatt, a Bartók Béla út 29. számú házban lakott *Almásy László* Budapest ostromának hónapjaiban. Ide gyűjtötte össze, s próbálta megőrizni életének ebben a különösen viharossá vált periódusában sok évtizedes afrikai tanulmányútjai, vadászatai sportteljesítményei relikviáit, könyvtárát, életműve fotó- és iratanyagát.

Az ötszobás budai lakás sógornőjéé, *Esterházy Máriaé* volt, de unokahúga, *Gömörey Zita* élt itt, aki akkor éppen a Pázmány Péter Egyetemen tanult orientalisztikát, művészettörténetet, török és arab nyelvet. A német megszállást követő hetekben – a lakásában zajló élénk társasélet résztvevői s *Almásy* körében – határozottan hangoztatta súlyos ellenérzéseit. Egy házlakó feljelentette, el is hurcolták a nyilasok egészen a komáromi erőd börtönéig. *Almásy* felvette német egyenruháját, feltűzte kitüntetését, s legendás szürke Lincoln gépkocsiján *Hubay*hoz, a befolyásos nyilas képviselőhöz hajtatott. Zitát azonnal szabadlábra helyezték.

A *Kartal* család a második emeleten lakott, lakásukat bombatalálat roskasztotta a földszintig. A családfő, a praktizáló orvos, aki jó barátságban volt *Almásy*val, úgy döntött, hogy, a „német katonatiszt” távollétét kihasználva (1945 márciusában Szombathelyen és Szelesten, a határ közelében remélt időlegesen menedéket találni) beköltözik az *Esterházy*-lakásba. Az oroszok akkorra elfoglalják az utcát,

s a GPU azonnal tudomást szerez arról, hogy kit kell keresnie, véglegesítve az „ingatlancerét”.

Almásy 1945 áprilisától 1946 februárjáig hol az oroszok, hol a magyar politikai rendőrség fogságából szabadulva újra és újra megjárja a maga magánháborújának poklát, míg aztán, 1946. november 16-án a Népbíróság ítélszéké elé nem állítják, a vád tárgyává téve 1943-ban írt könyvét – Rommel seregénél Libiában – „*mint a fasiszta propaganda bizonyítékát*”. A védelem tanúja, a világhírű *Germanus Gyula* tesz hitet mellette, s csodák csodája, felmentik. Ám 1947 januárjában meggondolja magát a hatalom, újra a Kozma utcai börtönbe kerül. Ezúttal *Alaeddin Mouhtar* pasa, *Faruk* egyiptomi uralkodó unokatestvére pénzeli le – angol közvetítéssel – a magyar hatóságot, s az „Angol beteg” 1947 júniusában Grossmann József névre kiállított hamis személyi okmányokkal Triesztig meg sem állva hagyja el Magyarországot. Brit papírokhoz jut, s a különleges alakulatok ezredese, *Valderano* herceg segítségével 1947 augusztusában elmenekít Kairóba.

Kubassek János földrajztudós, a magyar felfedezők, utazók biográfusának, a Magyar Földrajzi Múzeum igazgatójának testes, gazdagon illusztrált kötetét olvasom, olvastam a karácsonyi napokban. A szerző nem takarékoskodik a címekkel sem: A Szahara bűvöletében. Az „Angol beteg” igaz története. Almásy László hiteles életrajza. Harmadik, átdolgozott és bővített kiadás.

Az eredetihez hasonlóan méltatlanul egyszerűsített fentebbi összefoglalóm a Háborús bűnös vagy ártatlan áldozat? című (majdnem) zárófejezet zanzája. Amit viszont szándékom szerint a kivonatolt történet adatai ebben az igénytelen sűrítésben bemutatnak – s ezzel az alanyát és tárgyat feldolgozó kutató kivételes tehetségét jellemzik – a szerző tudományban és a szakpublikációkban szokatlan módszerének s igényességének indikátorai. Hatalmas tudást adnak hozzá a témához tartozó személyek, a helyszínek személyes megismerésének információi és tapasztalatai a könyvtárakban, levéltárakban, publikációkban elérhető köztudáshoz. S ezek teszik élővé, olvashatóvá, izgalmassá az egyébként a szakmai publikációk minden jegyével is gazdagított munkát.

Kubassek János bejárta Almásy szaharai útjait, felkereste cellatársait (*Nika Gézá*t Kanadában), tájékozódott *Valerano* hercegnél, pilótatársainál (többek között *Vojnich Pál* doktornál), a helyszínen gyűjtött adatokat Brazíliában a ma élő Almásy családnál, *Almásy Antaléknél*, megkereste egykori *Bartók Béla* úti lakásának gondnoka, *Pék Lajos* emléknymait (aki hajdan a borostyánkői családi vár-kastély parádés kocsisa volt), s persze az *Esterházy* leszármazottakat. Meg a leányát, *Mártát*, aki csak a keresztnévét kapta 1932-ben édesapjától, s aki a borostyánkői szakácsnő leányának, *Bíró Erzsébetnek* gyermeke.

A földrajzi felfedezők, a magyar világljárók, a magyar repülés- és autóversenyezés s a második világháború közelebbi témakörében jártas magyar s nem magyar olvasó sok mindent tud e könyv hősről. De ez a monográfia az, amelyből a legtöbb árnyalatát megismerheti egy kalandosra sikerült életnek, s amely a közelebbi évtizedek nemzetközi érdeklődése sztárjává tette „az angol beteget”. A budapesti Almásy Lászlót, aki a *Bartók Béla* úti óvóhelyen hosszú történeteket mesélt útjairól a légópincében, aki a *Kozma utca* foglya volt, aki a *Gellérthegy* támfalába építette be titokban azt a ládát, amelyben nem aranyait, vagyonát – ilyesmivel nem rendelkezett –, de könyvtára hat legfontosabbnak ítélt könyvét elrejtette.

Kubassek János, a földrajztudós újra bebizonyította, amit már régen tud róla nem csak szűkebb szakmája: páratlan tehetséggel kutatja fel közös múltunk elfeledett értékeit, hogy elhelyezze azokat közös szellemi kincsünkben.

Egyáltalán nem tartom kizártnak, hogy lesz még egy negyedik átdolgozott kiadása is Almásy-kötetének. ●

Kubassek János: A Szahara bűvöletében.

Panoráma Kiadó 2016. Ára: 6200,-Ft

KÖNYVJELZŐ • KÖNYVJELZŐ • KÖNYVJELZŐ

LIPOVECZ IVÁN: ELNÖKÖK, KORMÁNYFŐK, VEZÉREK

Corvina Kiadó

Az elmúlt négy évtized híreiben gyakran főszereplő politikusokról és bankárokról hol mulatságosan gonoszkodó, hol hideglegősen igazságos beszámolókat írt *Lipovecz Iván*. Mind bonni tudósítói, mind HVG főszerkesztői minőségében páratlan személyes tapasztalatokra tett szert, hőseinek káderlapját behatóan, egészen az apró részletekig ismeri. A világpolitikai szereplőkről és a magyar vezetőkről szóló esszék tartalmasak és tömények, közgazdasági és politológiai tudásunkat fejlesztik, és ami a legfontosabb: tárgyilagosságra nevelnek.

Ára: 2990 Ft

PUSZTAI ILONA: A ZÖLD LOVAG

Holnap Kiadó

Kóbor Andor a kóborlásnál semmit sem szeret jobban. Kóborlásai során hű társával, *Fifilóval*, a beszédhibás vízióval számos kalandba keverednek, melyek során kiszabadítják *Habcscsóka királykisasszonyt*, találkoznak a rémséges *Frászkarri Karikással*, és segítségére sietnek *XI. Robi Tóninak*, *Robotónia* uralkodójának. *Kóbor Andor* mókás történetei a sok kacagató pillanat mellett tanulsággal is szolgálnak, segítenek megtanítani a legkisebb korosztály számára környezetünk megóvásának alapjait, fontosságát, mikéntjét.

Ára: 2700 Ft

HIDVÉGI VIOLETTA – MARÓTYZ KATALIN (SZERK.): DIESCHER JÓZSEF. ÉPÍTÉSZELET ÉS MESTERSÉG

Budapest Főváros Levéltára

A *Diescher József* életművét bemutató tanulmánykötet Budapest Főváros Levéltára építészettel és építészekkel foglalkozó sorozatának következő darabja. *Diescher* nevét kevesen ismerik, annak ellenére, hogy tervezőként és kivitelezőként is a városképet meghatározó épületeket hagyott az utókorra. A kiadvány az életrajz és az építési munkásság értékelése mellett e jelentős alkotásokat mutatja be terrajzokkal, kortárs és mai fényképekkel gazdagon illusztrálva.

Ára: 3900 Ft

Megvásárolható Budapest Főváros Levéltára titkárságán (1139 Budapest, Teve u. 3–5.)

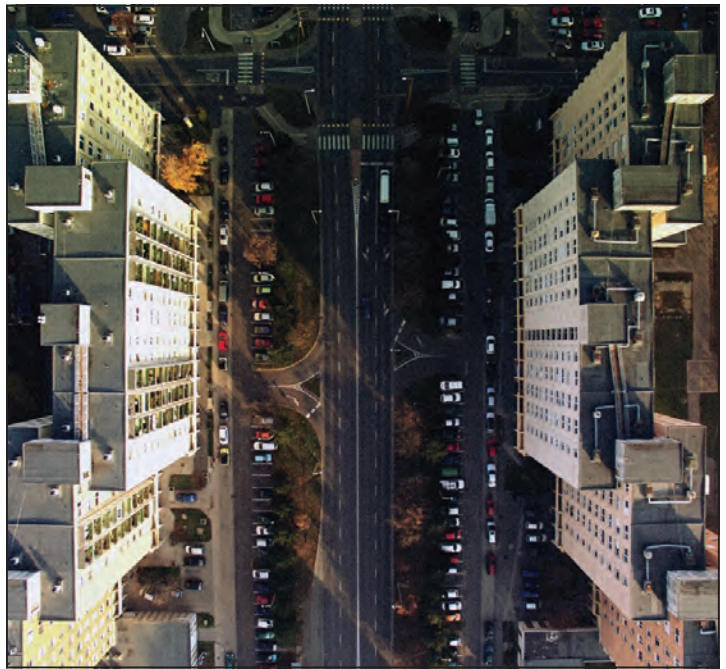
NYOLC ÉVTIZED OTTHONAI

Győr-Moson-Sopron megye lakóépületei 1910–1990
A Győr-Moson-Sopron Megyei Építész Kamara kiállítása.
FUGA, 2017. január 27. - február 13.

A kiállítás Győr-Moson-Sopron megye 1910–1990 között épült lakóépületeit, lakótelepeit mutatja be. A 20. század elején az építészet új kihívás előtt állt: megannyi embernek hiányzott a méltó és egészséges otthon. A lakásínség a korábban használt építészeti eszközökkel és beruházói gyakorlattal már nem volt kezelhető: az építészek a kísérletezés útjára léptek.

1945 után a központosított tervezőirodák és kivitelező vállalatok próbálták az igényesség, gazdaságosság és tömegesség hármasszempontjának kompromisszumait keresni egészen az 1990-es fordulatig. Mindez a megyében sem történt másképp. E rendkívül sokrétű témában a példák válogatásának fő szempontja az volt, hogy minden korszakból bemutassunk egy-egy jellegzetes épületet vagy épületegyüttest. A „kompakt” méretű kiállításon archiv fotók mellett digitalizált eredeti tervek is szerepelnek. Az anyag gerincét azonban mégis az erre az alkalomra készített légifelvételek, valamint *Schmal Fülöp* művészi igényességű fényképei adják, illetve *Katharina Rothers* és *Szolnoki József* két megyei „kockaházról” szóló anyaga is fontos része a tárlatnak. ●

FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.) www.fuga.org.hu

ÁRNY A KÖVÖN

Ország Lili művészete

Magyar Nemzeti Galéria, 2017. március 26-ig

A Magyar Nemzeti Galéria, folytatva a magyar művészet meghatározó egyéniségeit feldolgozó kiállítássorozatot, *Ország Lili*-nek (1926–1978), a modern magyar művészet egyik kiemelkedő alakjának életművét mutatja be. A több mint háromszáz művet felvonultató kiállítás két különlegességgel is szolgál. Egyrészt – eddig még soha nem látott módon – hazai és külföldi analógiákkal, *Bálint Endre*, *Vajda Lajos*, *Paul Delvaux*, *Giorgio de Chirico*, *Vieira da Silva*, *Toyen* és *Zoltan Kemeny* műveivel párhuzamban szemlélteti a művész látásmódjának alakulását. Másrészt a kiállításon Ország Lili eredeti elképzelésének megfelelően felépül a Labirintus, benne a több mint ötvendáros labirintus-sorozattal, mely ebben a teljességében még az 1980-as Ország Lili-élműkiállításon sem volt látható. A 90 éve született művész alkotásai közül korábban nem láthatott a közönség ilyen nagyszabású, teljes életművet átfogó tárlatot. ●

Ország Lili: Nő fátýollal (Nő fal előtt), 1956.

A Székesfehérvári Szent István Király Múzeum gyűjteményéből.

ABSZOLÚT ZENE ÉJJEL NAPPAL!

Fusson le egy Brahms-maraton a Müpában!

Müpa, 2017. január 22.

Próbálta már, milyen egy teljes napon át egyetlen zeneszerző műveit hallgatni? Tetőtől talpig, kívül-belül megismerni? A Müpa és a Budapesti Fesztiválzenekar január 22-én tizedszer rendezi meg közös maratonját, ezúttal *Johannes Brahms*ról szól a zenerajongók piros betűs ünnepe. Zongoradarabok, szimfóniák, kamaradarabok és kórusművek, a nap pedig a Fesztiválzenekar meglepetéskoncertjével zárul. Családoknak, barátoknak, időseknek, fiataloknak is akad csemege. Az 50 perces koncertekre a jegyek csak 990 forintba kerülnek. ●

További információ: www.bfz.hu

EGY ESTÉT MEGÉR

Zappe László

A régi hiedelem szerint újság és színház Budán nem él meg. Ezt az élet már régen megcáfolta. A Népszabadság most éppen nem látszik a legszerencsésebb példának a sikertörténetre, de a jelen nem változtatja meg a múltat: a lap legeredményesebb időszakát az új rendszerben a Bécsi úton élte meg, és a Corvin negyedben érte a végső csapás. És az Átrium is elég jól megvan a Margit körúton – igaz, mindössze két megállónyira a Vígszínházról, tőle néhány száz méterre meg a Jurányi inkubátorház, számos nagy sikerű és kevesebb hamvába holt próbálkozás keltetője telepedett meg, jól csengő színházi célponttá téve az addig ismeretlen budai utcát. És az is igaz, hogy a Bartók Béla út és a Bertalan Lajos utca sarka sincs messzebb Pesttől, csak éppen a Szabadság hídon kell átmenni. Márpedig itt, a B32-nek nevezett „galéria és kultúrtérben” mutatták be *A fura* című legújabb Orlai-produkciót.

Új játszóhelyet talált tehát *Orlai Tibor*, bár lehet, hogy csak a bemutatóra, az előadást ugyanis később a Jurányiban játsszák. A terem nem is igazán alkalmas színházi célokra, a nézőtér nem emelkedik, a pódium sem túl nagy. A fura előadásához azonban nincs is többre szükség. A főszereplő egy pincelakásban él, ahonnan csak esti kóborlásokra ruccan ki. Egyébként regényhős ő, aki történetesen regényt ír, illetve írt, amely elbírálásra, kiadásra, de az sem kizárt, hogy alapos átirásra vár. A szerzőről bizonyára elég annyit tudni,

amennyit az eredeti regény kiadója tudat: „Az 1984-ben született német *Benedict Wells* 2003-ban Berlinbe költözött, de nem iratkozott be az egyetemre, hanem inkább megírta első, *Beck utolsó nyara* című regényét, és azonnal hangozott sikert aratott vele egész Európában. Friss, pimaszul szellemes, éretten önironikus hangvételű történeteivel azóta is a német nyelvű irodalom élvonalához tartozik. A *Különc második regénye*.” A fura címmel ebből készített *Fekete Ádám* színpadi változatot, amelyet *Fehér Balázs Benő* rendezésében mutattak be a minap.

A szöveget még a helyszínnél is kevésbé izgalmas felfedezésnek érzem. Az előzetes szerint a következőtől kellene lázba jönnöm: „A húszéves *Jesper Lier* már csak egy dolgot tud: változtatnia kell az életén, mégpedig radikálisan. Hiszen író szeretne lenni, és a nagy átörést tervezi készülő regényével. De a sorsfordító mű csak nem akar elkészülni, már több mint ezeroldálnyira dagadt és ott hömpölyög a pincelakásban, ahova szerzője bezárkózott vele.”

Ennél azért több is történik a fiatalemberrel. Olykor kimozdul, máskor barátai törnek rá, barátnőre is szert tesz, jóakarató támogatóval is tárgyal. Más kérdés, hogy mennyire érdekel mindez engem a nézőtérén. Alkalmas címszereplő és érdekes mellékalakok nélkül bizonyára semennyire. Ám *Rada Bálint* arra mindenképpen képes, hogy megnyerje a

néző rokonszenvét. Mindannak ellenére, amit erről a lusta semmittevőről, ködevő ábrándozóról tudatnia kell. A színen elhangzottak alapján ugyanis alig feltételezhető, hogy összeírta egy ötszáz oldalas regényt (a színpadon már felére csökkent a terjedelem). De mutogatják a kéziratot, a mentornak véleménye is van róla, tehát feltételezhetjük, hogy hősünk valójában egy szorgos munkával telt időszak után omlott össze.

A színpadon meg amúgy is sokkal érdekesebb dolgok történnek, mint a cselekményben. Pedig eleinte fölöttébb egyhangúnak látszik minden. Fekete háttér előtt fekete ágy és fekete fürdőkád, fekete frizsider *Izsák Lili* díszlete, amelyet némi képp megbolondítanak a körben sorakozó neoncsövek. Minden itt történik, a főhősnek tehát akár ki se kellene mozdulnia. A képzeletvilágában is történhetne minden. De mégis valószínűbb, hogy amit látunk: valóság. Valóságosak a függöny mögül érkező személyek. Többé-kevésbé bizarr figurák meggyőző, pasztikus színészi kivitelben. Vázlatosan felskiccelt, sablonos jellemeket elevenítenek meg, de igazán egyénítenek kitűnő színészek. *Radnay Csilla*, *Rába Roland* több mellékalakban is hatásosan tűnik fel, *Nagy Dániel Viktor* a jóbarát szerepében túlhabzó életkedvvel igyekszik segíteni a megkeseredett íropalántán, *László Lili* precíz szemüveges bölcsészlány-portrét nyújt: rokonszenvesen csúnyácska és utálatoska. *Bán Bálint* remekül adja a félnéken, szülői engedéllyel lázadni akaró kamaszt.

A színészeket jó nézni, tehát semmi baj. Egy estét megér – ha éppen nincs más dolgunk. ●

A BUDAPEST 2016. évi tartalomjegyzéke és mutatója

Összeállította: Sántháné Antal Sára

Várostartörténet, köztörténet

BUZA Péter: Az Illés-kút ünnepe. 7/6–7. ill. 25 éve avatták fel az 1984-ben megtalált forrás helyén álló kutat.

BUZA Péter: Jókai, a szőlő. 12/24–26. ill. Kulturális történelmi adalékok az 1901-ben felfedezett, Jókairól elnevezett szőlőfajtaról. Újratelepítése. BUZA Péter: Kastély Rákos mezején. 8/2–5. ill. Rákos mezeje. Mátyás vadászkastélyának helye. A Szelezky–Festetics kastély falai és a felfedezés.

BUZA Péter: Mátyás szép majorja. 5/4–8. ill. Hol lehetett Mátyás király pesti vadaskertje? CSONTÓ Sándor: A Fővárosi Állat- és Növénykert a lapok tükrében 1862–1866. 7/32. ill. CSONTÓ Sándor: Hadityúkok az orfeumban (A nagy háború). 4/24–27. ill. Szórakozás a háború idején.

DANISS Győző: Csárdáskirálynő Szibériában (A nagy háború). 3/11–12. ill. Katonák előadásai a fogolytáborokban.

DANISS Győző: Csatornaásás és borbélyműhely (A nagy háború). 10/20–21. ill. Hadifoglyok foglalkoztatása Budapesten.

DEBRECZENI-DROPPÁN Béla: Görgei Artúr halála és temetése. 5/9–11. ill. 1916-ban. ELEK Lenke: Az idők tanúja. Ráday Mihály fotóival. 12/2–5. ill. Régészeti feltárások a Belvárosi plébániatemplom épületében és altemplomában.

FODOR Béla: A legnagyobb magyar „firkász.” 12/10–11. ill. A margitszigeti hóforrások feltárójáról, Zsigmondy Vilmosról.

FÓNAGY Zoltán: Az utolsó magyar királykoronázás. 12/6–9. ill. 1916. dec. 30. IV. Károly. KÁLMÁN Dániel: Zsinagóga a föld alatt. 11/24. ill. Buda zsidó emlékei a régészeti emlékek tükrében.

MAUTNER Zoltán: Forradalmi halpaprikás. 10/5–6. Az Állatkert 1956-ban.

MILLISITS Máté: A Bethesda százötven éve. 1/20–22. ill. Épületei és működése.

P. [ÁNDY] T. [amás]: Száz éve Pestszentimrén. 11/25. ill. A helyi Református Egyház-község története.

SZÁNTÓ András: Elfelejtett ércoszorú. 3/2–3. ill. Glück Frigyes kezdeményezte a vendéglátó szakma ércoszorúját 1913. márc. 15-én a Petőfi-család sírjára.

Magánszféra, sorsok, családok, társadalomtörténet

BUZA Péter: Lépcsősorok (Tárgyvetés). 4/5–6. ill. Boros János újságíró lakása és a Múzeum körút 5. korábbi lakói.

BUZA Péter: Júlia ismeretlen kéziratai 2/13–15. ill. Szendrey Júlia autográf verskéziratai.

BUZA Péter: Bagolyröpte Pest felett. 1-2. rész. 9/2–5. és 10/22–24. ill. V. Bástya u. 22. ház és a Horváth család (Szendrey Júlia második házassága) leszármazottainak története. A Horváth gyermekek napi levelezése apjukkal a Szendrey Júlia halála előtti időkben. DÁMOSY Géza: Ötvenhat és a történelem bal-konperspektívából. 10/2–4. ill. Grafikus emlékei a Dalszínház utcai házakról, erkélyekről. ELEK Lenke cikkei az Ötven év című illusztrált sorozatban. Sárga telitalpú, piros, kék és zöld pöttyökkel 3/8–10. A hatvanas évek divatja. ; Szervuszatok, régi barátok. 5/2–3. Emlékezés a József Attila Gimnáziumban töltött évekre. ; Kócos kis ördögök voltunk? 6/24–26. KISZ klub, disc-jockey és fiatalság. ; Jaj, úgy élvezem én a strandot! 7/2–3. Nyári örömök. ; Tudok egy olyan motit, hogy valami csuda! 8/6–7. Kertmozik. ; Bordó reklamié, ocelotmintás pléddel. 11/20–22. Lakáskultúra a szocialista időkben.

MERÉNYI–METZGER Gábor: Mágna Elza születése és halála. 2/26–27. Az ismert örömlány élettörténete.

MERÉNYI–METZGER Gábor: Született júliusban – kivégezték 90 éve. 7/10–11. ill. A hírhedt gyilkos: Léderer Gusztáv.

SZATHMÁRY Géza: Budapest ostroma. 2/2–5. ill. Szathmáry Géza ügyvéd gyermekkori élményei az 1944-es városról.

Városleírás, utcák, terek, kertek

CSONTÓ Sándor cikkei a Teresedés sorozatban. Épületes enteriőr. 1/8–9. Mikszáth tér. ; Mária téri rímtett. 2/24–25. ; Mindennek van határa. 4/12–13. ill. A nevében megszüntetett Gutenberg tér. ; Paraván a valóság előtt. 3/6–7. ill. Klauzál tér. ; Ferencvárosi szívcsakra. 5/14–15. ill. Bakáts tér. ; Minőségi terepen. 6/14–15. ill. Pasaréti tér. ; És nemzetközivé lett... 7/12–13. ill. Rákóczi tér. Iránymutatás. 8/16–17. Bem tér. ; Kockamodell. 9/8–9. ill. Kőbányai terek. ; Testreszabás. 10/8–9. ill. A Károly kaszárnya (Városháza) környékének átalakítása. ; Örökbecs. 12/20–21. Joliot Curie tér. ; Szindbád asztalánál. 11/12–13. ill. Óbudai Fő tér.

CZIGÁNY György: A Dagály-fürdő felé. 7/4–5. ill. Angyalföldi régi helyei.

HANGA Zoltán: Óriások vállain állunk: állatkertiek, állatkertesek, állatkertészek. 7/18–19. ill. JOLSVAI András: Rákos mezsgyéje. 4/10–11. ill. Séta Angyalföldön a Tatai út, Röppentyű utca környékén.

SÓS Endre: Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan – természetvédelem Budapest szívében. 7/22–23. ill.

SZELÉNYI Gábor: A kajdácsoktól a koaláig – 150 év az állatok tükrében. 7/20–21. ill. Fővárosi Állat- és Növénykertben.

[TÖRÖK András]: Simplicissimus Budapestje. Bevezetés a korszerű sznob és hedonizmusba, valamint az alkalmazott emberlesés tudományába. ill. 1/18–19. A szerző alapította díj, „Egy hét a városban” című könyv. ; 2/18–19. ; 3/18–19. Uber, „házi” vendéglők, közhasznú könyvadás. ; 4/18–19. Green taxi, mélygarázs, graffiti, felújított posta. ; 5/16–17. József nádor tér: mélygarázs és szobor, bezár a VAM Design. ; 6/18–19. Széll Kálmán tér, Budapest honlapja, Facebook. ; 7/38–39. Hiányok, hűlt helyek, emléktáblák. ; 8/18–19. Interjú Csuha Istvánnal, a szobrok fotográfusával. ; 9/14–15. Elképzelt Budapest. ; 10/14–15. ; 11/14–15. Mobike Sanghaiiban, Corvin negyed és ferencvárosi rehabilitáció. ; 12/18–19. Gálavacsora, GreenGo, Beerbike.

Budapesti versek

(VERSLÁB. Szerkeszti Kirschner Péter)

BALLA Zsófia: Szegények karácsonya. 12/28. BOLGÁR György: Láttam-e már Budapestet? 9/28.

CZIGÁNY György: A Dagály-fürdőben. 7/44. ERDŐS Virág: Világító testek budapest 100 (részlet). 6/28.

GYÖRE Balázs: Részletek a röltex(t) ciklusból. 5/28.

HETÉNYI Zsuzsa: Citadella-allegória. 2014. augusztus. 4/28.

ISTVÁN László, G.: Kifehéredett. 1/26.

MÁTYÁS B. Ferenc: Dagerrotópia. 2/28.

MEZŐSI Miklós: Képes fejezetek a budapesti – egyéni/közösségi – közlekedés évszázados történetéből. 3/28.

PETŐCZ András: Budapest elköszön. 11/26.

TÉREY János: A forradalmat bukni látni. 10/28.

ZÁVADA Péter: (Akkezet Phiai) Budapeszmód. (részlet) 8/28.

Budapest képi ábrázolásai

Mátyás a vándor. 12/27. ill. Kép a Vajdahunyad váráról a Klösz gyűjteményből.

GÁL Vilmos – IHÁSZ István: Rejtélyes képek világa. 6/20–23. ill. Kiállítás 56-ról a Nemzeti Múzeumban.

[KÓSA Judit, N.] | N. K. J. Fényírda sorozatban megjelent írásai: Szobrok Kerekéről. 3/13. ill. Egy földrajztudós fotói az Erzsébet térről és szobrairól. ; Mézes a Mackó 4/7. ill. Fotók a Kigyó utcai üzletről. ; Csodás menekülések. 5/18. ill. A Moszkva téri metró-épület. ; Világvárosi tempó? 6/27. ill. A 3-as metró. Író-ol-

vasó találkozó. 8/24. Mikszáth tér Olvasó lány szobrával; Fotó: Lutz. 10/7. ill.; Másnap. 11/23. ill. 1957-es városképek.

Épületek, szobrok, síremlékek

A Fényirda sorozatban: Titkos udvarok. SEBESTYÉN László fényképei. H. [ÍDVÉGI] V.[ioletta] írásai. 1/16–17. VIII. Mikszáth tér 3. ; 2/16–17. V. Hercegprímás u. 13. ; 3/16–17. V. Hercegprímás u. 19. ; 4/16–17. VII. Damjanich u. 23. ; 6/16–17. VII. Kazinczy u. 12. ; 7/36–37. IX. Ráday u. 15. Erkel u. 13/b. ; 9/16–17. VII. Király u. 9. ; 10/16–17. V. Bajcsy-Zsilinszky út 16. Szent István tér 1. ; 11/16–17. VII. Klauzál tér 9. ; 12/16–17. VII. Damjanich u. 19. ARADI Péter: Zene az Állatkertben. 7/28–29. ill. Zenepavilon.

BAJKÓ Ferenc: Nekünk harangoztak illusztrált sorozatban templomi harangok történetéről ír. ; Némaságra ítélve. 6/12–13. A Központi Városháza templomának harangja. ; Az utolsó magyar király harangja. 7/40–41. Károly-harang a Mátyás-templomban. ; A pesti szlovákok harangja. 8/26–27. A Rákóczi úti romos templom. ; A Szilágyi Dezső térről Szemere-telepre. 11/18–19. A református templom és bochumi harangjainak története.

ELEK Lenke: Illetlen illemhelyek. 9/24–25. ill. A zöld házikóktól napjainkig.

HOLLÓ Szilvia Andrea: Térképkép sorozata Vasquez 1838 előtti térképsorozatához készült fővárosi épületekről készült festmények alapján az épületek történetét mutatja be. A Wodianer a Duna mellett. 1/14–15. ill. Akadémia u. 3. ; Döring háza Pesten, a' Bétsi utcában. 3/14–15. ill. D. József lakóháza valójában a Nádor utcában állt. ; Kappel majorjától a városi szegényházig. 4/8–9. ill. K. Frigyes épületétől a Kamaraerdei idősök otthonáig. ; Az agostyánok pesti palotája. 8/11–13. Beteg katonák háza, későbbi városháza története.

NAGY D. Sándor: Az első magyar felhőkarcoló. 2/10–12. ill. OTI palota a Fiumei úton. RITÓÓK Pál: Zuglói mozaik. 10/25–27. ill. Építészeti értékek.

SILBERER Vera: Építészet a kertben. 7/30–31. ill. Állatkerti épületek.

SOMOGYI Krisztina: Családi ház és építészet (Hosszú történet). 3/20–23. ill. Földes László Ybl díjas építész vall művéről.

SOMOGYI Krisztina: Idessus! (Nem középiskolás fokon). 9/10–13. ill. Egy példaértékű óvoda és bölcsőde.

SOMOGYI Krisztina: Luther és a köztéri installáció esete. Reformáció 5000. 12/12–15. ill. Modern reformációs emlékmű terve.

SOMOGYI Krisztina: Építészeti értékár a budafoki piacon (Szomszédságok). 11/5–8. ill. Kertész András építész a budafoki piac kialakításáról, környezetéről.

TÓTH Vilmos: Az eltévedt kőtöredék. 8/25. ill. Hogy került Balogh Elekné sírköve a Salgótarjáni úti zsidó temetőbe?

Városépítés, városfejlesztési tervek

BARTA Ferenc: Zugló értékei felé fordul. 6/7–8. ill. A kerület főépítésze vall.

CSONTÓ Sándor: „A valóság szebb lesz a mesénél”. 5/12–13. ill. A Fővárosi Állat- és Növénykert fejlesztése.

KÁLMÁN Attila: Új léptékben lépnek. 11/2–4. ill. Kóris János építészeti díja angyalföldi épületeiről.

SOMOGYI Krisztina: Töredékek, narratívák, interpretációk: a közelmúlt építészetének kutatása (Átértelmezés alatt). 1/10–13. ill. Ferka András nyilatkozik.

SOMOGYI Krisztina: Járt utat a járatlanért? (Átjáró). 2/20–23. ill. Környezetvédelem, várostervezés és a 12. kerület változó városképe.

SOMOGYI Krisztina: Fókuszban a belvárosi Duna (Rak-part). 4/20–23. ill. Dévényi Tamás építész a folyó és a Duna-part szerepéről.

SOMOGYI Krisztina: A közös problémáktól a közösségi lehetőségeig. (Lakótelep) 5/23–25. ill. Lakótelepek élhetősége, közösségi létesítmények hiánya.

SOMOGYI Krisztina: Az építészettől újra megszólítva (Lakótelep). 6/9–11. ill. Községi ház és templom egy lakótelepen.

SOMOGYI Krisztina: 15. Velencei Építészeti Biennálé (A világ, egy létra tetejéről). 7/33–35. ill.

SOMOGYI Krisztina: Műterem közösségi szemlélettel. 8/20–23. ill. Széll Kálmán tér átalakítása.

SOMOGYI Krisztina: Építészeti nivódíj. 2016. 10/10–13. ill. Házak, óvoda, piac és terek.

TOSICS Iván írásai a Világ város sorozatban. ill. Integrált megújulás. 5/19–22. Kulturális és közösségi beruházások. ; Rehabilitáció – krízis idején. 6/4–6. Budapesti 8. és 9. kerületi, valamint külföldi példák megújult városrészekre. ; Innovatív megoldások környezeti problémák kezelésére – a városi barnamezős területek esete. 7/42–43. ; Interaktív megoldások: a közterületek esete. 9/18–20. Terek, parkok Budapesten és más európai városokban. ; Le kell szállni a magas lóról! 11/9–11.

Európai városok megoldásai a szegénység kezelésére, városi szolgáltatások fenntartására.

Vendéglátás, vendéglátóhelyek, üzletek

JOLSVAI András: Az Étkezési író sorozatban. ill. Se lát, se hal 1/5. Halfogyasztási szokások. ; Mi ma a csumi? 2/32. A vendég-látóipari személynétek készült menü. ; Ami belefér. 3/32. „Égyet, amennyit bírsz!”; Túrótászkák. 4/32. Gondold meg, és igyál! 5/32. ; Csuszpá-jz. 6/32. Magyar specialitás. Főzelékek. ; Fél a dag. 7/48. ; És végül. 8/32. A desszertek. ; Ég és föld. 9/32. Cicege, tócsni, egyszerű ételek.

; A lángos, mint olyan. 10/32. ; Ez nekem kínai. 11/32. ; Finálé. 12/32.

SALY Noémi: Tarján Vili babérkoszorúja. 1/23–25. ill. New York kávéház vendégkönyve.

SZÁNTÓ András: Hónapokig karácsony! 1/2–4. ill. Vásárlási láz, akciók régen és ma.

SZÁNTÓ András írásai a Kertvendéglők Délbudán sorozatban. Kutyavilla és Macskacsárda. 7/14–16. ill. Budafokon. ; Farkasrét – vidám kerthelyiségek a temető körül. 8/8–10. Vendéglők és csárdák. ; Kammerwald és Mattoni. 9/21–23. ill. Kelenföld, Kamaraerdő.

Életmód, civil világ, városi riportok

B.[UZA] P.[éter]: Illés megkönyörült az ünneplőkön. 9/27. ill. Ünnepség az Illés-kútnál. ELEK Lenke: Sokféle, de: pucérj. 2/8–9. ill. A ruhatisztítatás árai, szokásai.

HORVÁTH Júlia Borbála: Post (a) modern (Pirkadat). 1/6–7. ill. Jelenkori kézbesítők.

HORVÁTH Júlia Borbála: Habarcspötty (Hajnaltól szürkületig). 2/6–7. ill. Egy zenetanár és tanítványai.

HORVÁTH Júlia Borbála: Az ufó pálya (Dél-lőtt). 3/4–5. ill. Szórólapozás, reklámújságok.

HORVÁTH Júlia Borbála: Híd – bridge (Délután). 4/14–15. ill. Nyelvtanfolyam és bridzsklub.

HORVÁTH Júlia Borbála: Tűzoltó legyek vagy katona? (Dél). 5/26–27. ill. Felvételi követelmények a tűzoltóságnál.

HORVÁTH Júlia Borbála: Szellemes takarítónő (Éjfél). 6/2–3. ill. Tisztaság, munkavállalói humor.

HORVÁTH Júlia Borbála: Vibróvirtuóz (Dél). 7/8–9. ill. Útéptés nyáron.

HORVÁTH Júlia Borbála: Bugyilopás (Éjszaka) 8/14–15. ill. Esküvő rendezése napjainkban.

HORVÁTH Júlia Borbála: Vauuu... micsoda nap! (Délután). 9/6–7. ill. Zsonglörködés némi apróért.

HORVÁTH Júlia Borbála: Városi torzó (Este). 10/18–19. ill. Partnerkeresés bér munkában.

HORVÁTH Júlia Borbála: Nemzeti toll (Éj-jel-nappal). 11/30–31. ill. Népszámlálók és szavazatszámmlálók.

HORVÁTH Júlia Borbála: Ez durva jó (Délután). 12/22–23. ill. Lóverseny, fogadók.

MAJKÓ Zsuzsanna: Népszórakoztatás a milleniumi Állatkertben: a szakállas nőtől Ős-Budavaráig. 7/26–27. ill.

MONTSKÓ Éva: Gyermekvilág az Állatkertben. 7/24–25. ill. Szórakozási lehetőségek gyerekek számára.

Kulturális események, színházi előadások

LENGYEL Beatrix: Köszönet az adományozóknak (Fényirda). 3/24–27. ill. Fotók műzeumi gyűjtése.

STUBER Andrea: Késve jött, de sokáig marad. 4/2–4. ill. Shakespeare-kultusz és színjátszás. ZAPPE László színházi kritikái. Elöl semmi. 1/29. Angol vígjáték a Tháliában; Öregkori love story. 2/31. Árnországa a Gobbi Hilda Stúdióban.; És a hullaszag. 3/31. Arzén és levendula.; Átlekesítve gazdagabbnak látszik. 4/31. Árvalóm a Trafóban.; Abszurd a Tháliában. 5/31. Feydeau: Rövid a póráz.; Maigret a Török utcában. 6/31. Pinceszínházi előadás.; Mediterrán bohózat Londonból. 7/47. Belvárosi Színház.; Gyógyír házaspároknak. 8/31. Szabadtéri előadások.; Szállinger Balázs köztársasága Zsámbékon. 9/31.; A játék jobb a szövegénél. 10/31. A mellékhatás c. mű a Rózsavölgyi Szalonban.; Pesti disszidensek. 11/29. Lady Budapest musical és a Pesti Barokk.; Musical látképekkel és angyalokkal. 12/30. Madách Színház.

Recenziók, könyvbemutatók

BUZA Péter: Keressék a gondolatot! 6/28–29. ill. Berényi Zsuzsanna Ágnes: Történelem jelvényekben elbeszélve. CSONTÓ Sándor: Csak az a szép, zöld gyepe... Közpark, köztudat, közérzet. 10/28–29. ill. „Budapest közpark-építészetének története a kiegyezéstől az első világháborúig”. CSONTÓ Sándor: Áramvonal, fűrészfog, cikcakk. A modernizmus megszületése. 12/28–29. ill. Balla Zoltán: A magyar art deco építészet. FODOR Béla: A derékhad dicsérete. 3/28–29. ill. Építőművészek Ybl és Lechner korában. FODOR Béla: P. Howard, a Rejtő(zkódó) avagy a pesti utca zsenije! 7/44–45. ill. Rejtő emlékkötet. HÍDVÉGI Violetta: Útravaló. Saly Noémi: Példabeszédek. 2/28–29. ill.

SALY Noémi: A múlt mélységes kútjai. 9/28–29. ill. Buza Péter: „Bandusia forrása. Századok ültenek el...” című könyvről.

TÖRÖK András: Alapmű a lebontott pesti óvárosról. 1/26–27. ill. Tomsics Emőke: Budapest Atlantisza.

TÖRÖK András: Egy élettől duzzadó monográfia. 4/28–29. ill. Kemény Mária: A Magyar Tudományos Akadémia palotája.

TÖRÖK András: Górcső és tágasság, jutalomjáték formájában. 8/28–29. ill. Áthallások. Ybl a Palota-negyedben. BFL kiadványa.

BUDAPEST – a városlakók folyóirata

SÁNTHÁNYÉ Antal Sára: A Budapest 2016. évi tartalomjegyzéke és mutatója. 1/30–32.

JOLSVAI ANDRÁS ZÁROM SORAJDÁT

BUDAPEST. Huszonhárom írás, huszonhárom hajdani képes levelezőlap nyomán. A lapok, melyek többnyire múlt századi vagy múlt-múlt századi pesti városképeket, épületeket ábrázolnak, egykor minden bizonnyal eljutottak a címzetthez. (Annyit állíthatunk határozottan, hogy mindegyiknek volt címzettje, s hogy valamennyi postára került.) Az üzenetek – a levelezőlap műfajából következően – töredékesek (van köztük olyan, amely csak egy félbehagyott mondatot tartalmaz, van, amelyiknél a küldő minden talpalatnyi helyet kihasználva igyekezett minél több információt elhelyezni), olyanok, mint egy hosszú dialógusból kiragadott részlet.

Szerzőnk, akinek ezek az írásai a BUDAPEST 2012–2014. évi folyamában jelentek meg, ennek a részletnek a felhasználásával az egykori történetet rekonstruálására, az egykori szereplők gondolatainak megidézésére vállalkozott. A kor- és szellemidézés támpontjai a nevek, címek és rangok, a postabélyegző kelte, s persze időnként a felhasznált fotográfia. Jolsvai ugyanakkor irodalmat szervez az adatok köré, képzeletbeli világot alkot. Fikcióval kerekíti egészé a történetdarabkát, így zárva a régi idők képeslapíróinak sorait, hogy fordulatot, szórakoztató tárcanovella kerekedik a tolla alól.

„Képregényké” – ezt az alcímet kapták a kötet második felében sorakozó múlt századfordulós fényképek (mindösszesen kilenc) melyeket egykor apró ajándékként adtak egymásnak a fotográfia barátai, általában ünnepi alkalmakra (Karácsony, Szilveszter, leánykérés, ilyesmi). Amatőr szereplőkkel felvett, gondosan beállított műtermi jelenetekről van szó, melyekben a jelmezeknek, díszleteknek éppoly fontos szerepük van, mint a minden részletre kiterjedő mozdulatoknak. (Mozdulatlanságnak, hogy egészen pontosak legyünk.) Ebben a második részben ezekbe a fotókba lehelt életet szövegével a szerző, folytatásos történetekké kerekítve a pillanatfelvételeket.

A BUDAPEST PLUSZ sorozatnak ez a negyedik füzet. A főszereplő most is BUDAPEST.

A kötet megvásárolható a Városháza Kiadónál. Lapunk előfizetői személyes átvétellel 1200 forintos áron kiadónk irodájában (Summa Artium, Budapest, V., Honvéd utca 3.) vehetik meg.

BUDAPEST

BUDAPEST

Kedves Előfizetőnk!

Ismét eltelt egy év, reméljük, hogy Ön továbbra is a **BUDAPEST** előfizetője marad. Az előfizetés díja változatlanul 5000 forint, melyet az alábbi módokon tud befizetni:

- **Banki átutalással, melyhez az adatok:**

Kedvezményezett: Summa Artium Nonprofit Kft.

Számlaszám: 16200106-11569909

Közlemény: Budapest folyóirat + annak a személynek a neve és pontos címe (emelet, ajtó is), akinek a lapot előfizetik - tehát nem feltétlenül a befizető.

- **Személyesen készpénzben a kiadóban:**

Summa Artium 1054 Budapest, Honvéd utca 3. V. 13. (21-es kapucsengő), munkanapokon 9 és 17 óra között. (2016. december 26-30. között zárva.)

Ha időközben rendezte előfizetési díját vagy előfizetése nem decemberben jár le, kérem, levelünket tekintse tárgytalannak.

A **BUDAPEST** előfizetés ideális karácsonyi ajándék város-szerető családtagjainak, ismerőseinek.

Szóló lapszámok megvásárolhatók és Budapest Plusz kiadványok megvásárolhatók:

- Kiadónkban (Summa Artium Nonprofit Kft., 1054 Budapest, Honvéd utca 3., V. emelet 13. T/F: +36-1 318-3938) munkanapokon 9-16 óra között
- az Írók Könyvesboltjában (Budapest, VI., Andrásy út 45.)
- a FUGA Budapesti Építészeti Központban (Budapest, V., Petőfi Sándor utca 5.)
- a Budapest Antikváriumban (Budapest, IX., Üllői út 11-13.)
- a Litea Könyvesbolt és teázóban (Budapest, I., Hess András tér 4.)

480 Ft

